

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI
Fakulta přírodovědně-humanitní
a pedagogická

KVALITA PARTNERSKÉHO VZTAHU RODIČŮ VE VZTAHU K SUBJEKTIVNÍ POHODĚ JEJICH DĚTÍ.

Bakalářská práce

Studijní program: B7507 – Specializace v pedagogice
Studijní obor: 7504R100 – Učitelství odborných předmětů
Autor práce: **Bc. Michaela Drozdová**
Vedoucí práce: PhDr. Magda Nišpanská, Ph.D.

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI
Fakulta přírodovědně-humanitní a pedagogická
Akademický rok: 2012/2013

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Michaela Drozdová**
Osobní číslo: **P11000938**
Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Učitelství odborných předmětů**
Název tématu: **Kvalita partnerského vztahu rodičů ve vztahu k subjektivní pohodě jejich dětí.**
Zadávací katedra: **Katedra pedagogiky a psychologie**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Cíle:

Zjištění konkrétních potíží v komunikaci, vzájemnosti, sociální opoře mezi členy rodiny. Analýza prožívání dítěte a hledání možností podpory dítěte, případně rodiny směrem k zlepšení kvality vzájemných vztahů.

Požadavky:

Prostudovat relevantní odbornou literaturu k tématu působení rodinných vztahů na dítě, dále k tématu duševního zdraví, subjektivní pohody a životní spokojenosti.

Metody:

Rozhovory, pozorování, dotazníky.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná**

Seznam odborné literatury:

- ŘÍČAN, P. Dětská klinická psychologie. Praha: Grada, 2006.
HELUS, Z. Sociální psychologie pro pedagogy. Praha: Grada, 2006.
SOBOTKOVÁ, I. Psychologie rodiny. Praha: Portál, 2012.
TRAPKOVÁ, L. Rodinná terapie a teorie jin-jangu. Praha: Portál, 2008.
MATĚJČEK, Z. Dítě a rodina v psychologickém poradenství. Praha: Grada, 1992.
MATĚJČEK, Z. Co, kdy a jak ve výchově dětí. Praha: Portál, 1996.
ŠPAŇHELOVÁ, I. Dítě a rozvod rodičů. Praha: Grada, 2011.
HAYESOVÁ, N. Základy sociální psychologie. Praha: Portál, 2011.
HAYESOVÁ, N. Aplikovaná psychologie. Praha: Portál, 2003.
FONTANA, D. Psychologie ve školní praxi. Praha: Portál, 2010.

Vedoucí bakalářské práce:

PhDr. Magda Nišpanská, Ph.D.
Katedra pedagogiky a psychologie

Datum zadání bakalářské práce: **7. dubna 2013**

Termín odevzdání bakalářské práce: **15. dubna 2014**

doc. RNDr. Miroslav Brzezina, CSc.
děkan

L.S.

doc. PhDr. Tomáš Kasper, Ph.D.
vedoucí katedry

V Liberci dne 7. dubna 2013

Prohlášení

Byla jsem seznámena s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé bakalářské práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li bakalářskou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědoma povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím mé bakalářské práce a konzultantem.

Současně čestně prohlašuji, že tištěná verze práce se shoduje s elektronickou verzí, vloženou do IS STAG.

Datum:

Podpis:

Poděkování

Tímto bych ráda poděkovala své vedoucí bakalářské práce PhDr. Ing. Magdě Nišpenské, Ph.D. za její odborné vedení, cenné rady a připomínky. Děkuji především své rodině, příteli a kamarádům za jejich trpělivost a podporu při studiu. V neposlední řadě chci poděkovat sledované rodině za spolupráci, otevřenost a poskytnutí důvěrných informací.

Anotace

Bakalářská práce se zabývá tématem subjektivní pohody (well-being) adolescenta ve vztahu ke kvalitě partnerského vztahu rodičů. Zaměřuje se na vybranou rodinu, ve které není vztah mezi manžely harmonický. Hlavním cílem práce je vyzorovat důsledky konfliktů mezi rodiči na subjektivní pohodu dětí. Jsou zjišťovány problémy v komunikaci mezi partnery, pozornost je zde zaměřena na sociální oporu mezi členy rodiny a na prožívání dítěte. Práce nejprve vysvětluje teorii, která s danou problematikou souvisí. Na teoretickou část navazuje část praktická, která charakterizuje vybranou rodinu, její situaci a prožitky a to na základě rozhovorů se členy rodiny. Bylo zjištěno, že hlavním problémem manželů, je chyba v komunikaci, žádný společně trávený volný čas a přizpůsobení života pouze svým dětem. Dospívající dcery vidí, že rodiče nejsou šťastni a snaží se situaci řešit. Nemají však úplné informace, protože rodiče před nimi předstírají, že je vše v pořádku. Dcery si aktuální situaci kladou za vinu a často jednají jinak, než by chtěly, s ohledem na své rodiče. Smysl práce shledávám v rozšíření povědomí učitelů o významu dopadu rodinného prostředí na vnitřní stav adolescenta, především kvůli možným důsledkům pro fungování adolescenta ve škole.

Klíčová slova

vztah, subjektivní pohoda, rodina, partner, dítě

Annotation

This Bachelors work is focused on the quality of the parents' partnership and its impact on subjective well-being of the child. It is focused on one particular family where the relationship between man and wife is not harmonious. The main goal of this work is to see the consequences of the parental conflicts on well-being of the child. There are several problems in the communication between parents. The attention is focused on the amount of support among family members and on the experience of children. In the first part of diploma thesis the basic theoretical background relevant to the topic is explained. Theory which is connected to the issues at first. Then there is practical part which characterizes the specific family, its situation and experiences based on family discussions. It was discovered that the main problem of the man and wife is mistake in communication, no common freetime and considering the whole life to their children. Adulting daughters see that parents are unhappy and trying to solve the situation. But they don't have all of the informations because parents are pretending that everything is all right. The daughters feel guilty about the situation and often treats different way they wanted regarded to their parents. I see the sense of this work in expansion of knowledge of teachers about meaning of impact of family environment on psychological condition of adolescent. Primarily because of possible impacts for functioning adolescent in school.

Key Words

relationship, subjective well-being, family, partner, child

Obsah

Seznam zkratk a symbolů	9
Úvod.....	10
1. Rodina	12
1.1 Současná rodina.....	13
1.2 Funkce rodiny	15
1.3 Problémově zatížené rodiny	17
1.4 Nefungující rodina	20
1.5 Rozvod	22
1.6 Rodina a škola	23
2. Partnerský vztah	25
2.1 Hledání pravého partnera	25
2.2 Péče o vztah.....	27
2.3 Chyby ve vztahu	29
2.4 Motivace udržet vztah.....	31
3. Subjektivní pohoda	32
3.1 Vymezení pojmu subjektivní pohoda	32
3.2 Struktura subjektivní pohody	33
3.3 Zdroje subjektivní pohody	35
3.4 Cesty vedoucí k subjektivní pohodě	35
3.5 Možné výzkumy subjektivní pohody.....	37
3.6 Vztah optimismu, cílů a subjektivní pohody.....	37
3.7 Subjektivní pohoda dítěte.....	38
3.8 Reakce dětí na spory mezi rodiči.....	39
4. Vybraná rodina	40
4.1 Výzkum v rodině	40
4.2 Zařazení rodiny.....	41
4.3 Charakteristika vybrané rodiny	42

4.4 Historie rodiny.....	47
4.5 Současná rodinná situace	50
4.6 Problémy rodičů	53
5. Rozhovory.....	57
5.1 Matka dětí (Petra)	57
5.2 Otec dětí (Petr).....	60
5.3 Starší dcera (Lucie).....	62
5.4 Mladší dcera (Lenka)	64
5.5 Porovnání jednotlivých výroků	67
5.6 Shrnutí.....	71
Závěr	72
Seznam použité literatury.....	74
Seznam příloh	77

Seznam zkratk a symbolů

OP	Osobní pohoda
ŽS	Životní spokojenost
PP	Pozitivní pocity
NP	Negativní pocity

Úvod

Subjektivní pohodu lze vysvětlit, jako emoční stav člověka, ve kterém se odráží jeho celková spokojenost. O tento pojem roste ve společnosti čím dál tím více zájem, odborníci se na něj zaměřují jak ve svých výzkumech, tak v odborných publikacích. V literatuře jsou vymezeny složky subjektivní pohody, zdroje a možnosti, kterými lze subjektivní pohodu zkoumat. Člověk ale nemusí být psychologem, aby se dostal s tímto pojmem do styku, neboť ho každý z nás velmi dobře zná. Jedná se o posouzení vlastní pohody člověka. Každý jedinec reaguje na různé situace jinak, má jiné okolní podněty, problémy a zázemí. Stejně dobře, jako je tomu u dospělého člověka, dokážou tyto aspekty ovlivnit subjektivní pohodu i u dítěte.

Děti, pro své duševní zdraví a správný vývoj, mimo jiné potřebují klidné rodinné prostředí, milující rodiče a dobrou atmosféru. Někdy může na první pohled v rodině všechno fungovat a zdát se optimální, přesto vztah mezi rodiči není v pořádku. To zda se kvalita partnerského vztahu „podepisuje“ na subjektivní pohodě dítěte, zkoumá právě tato práce.

Hlavním cílem je vypořádat důsledky konfliktů mezi rodiči na subjektivní pohodu dětí. Tyto důsledky jsou sledovány pomocí rozhovorů v jedné vybrané rodině, kde vztahy rodičů nejsou ideální. V první řadě se zjišťovala aktuální situace v rodině z pohledu každého jejího člena. Dále se pozornost zaměřovala na konkrétní potíže v rodině, na problémy s komunikací a na sociální oporu mezi jednotlivými členy rodiny. Následovala analýza prožívání dítěte. Na závěr bylo provedeno shrnutí a návrh řešení.

Teoretická část bakalářské práce se zaměřuje na rodinu, partnerský vztah a subjektivní pohodu člověka. Je zde vysvětleno, co je v současné době myšleno slovem rodina, jaké jsou její funkce a s jakými problémy se může setkat. Jedna ze subkapitol zmiňuje rozvod. Pozornost je zde také věnována vztahu rodiny a školy, neboť je tato instituce s rodinou úzce spojena.

Dále se tato část práce zabývá chybami v partnerském vztahu, tím jak o něj pečovat a jaká je motivace vztah udržet. Ke konci teoretické části je vymezena subjektivní pohoda, jaká je její struktura, zdroje a cesty k jejímu nalezení. Jedna ze subkapitol se okrajově zabývá výzkumy, které se v této oblasti provádějí. Součástí kapitoly o subjektivní pohodě je rovněž subkapitola, která se týká reakcí dětí na spory mezi rodiči a subkapitola o subjektivní pohodě dítěte.

Praktická část se dělí na dvě části. V první kapitole je vybraná rodina charakterizována, je zde popsána historie rodiny, její současná situace a hlavní problémy, se kterými se rodina potýká. Druhá kapitola se zabývá rozhovory s rodinou, jejich analýzou, porovnáním a zhodnocením.

1. Rodina

Základní jednotkou lidské společnosti je rodina. Její hlavní funkcí je už odedávna péče a výchova dětí. Mimo jiné spojuje generace a vytváří mezi nimi pouta, každému dává možnost nalézt oporu, společenství a zároveň mu umožňuje svobodu k zachování osobní odlišnosti (Matoušek 1997, s. 8). Rodina není pouze suma rodinných příslušníků, je to především organismus s vlastní identitou (Orvin 2001, s. 21).

Rodina je zapojena do systému sociálních vztahů, jako jsou vztahy s ostatními příbuznými, sousedy, přáteli, ale i s širším okruhem společenských institucí jako se zaměstnavatelem, školami, poradnami, soudy apod. Podle výzkumů lidé především zakládají rodiny, aby naplnili svůj život a manželství, dále z důvodu zábavy a uspokojování citových potřeb (Matějček 1992, s. 35, 41).

Děti už od samého počátku vnímají, jaký mají mezi sebou jejich rodiče vztah a jak vychází se svým okolím. Nejen starší dítě může stresovat špatná atmosféra v rodině, už i kojeneček vnímá, co se kolem něho děje a jestli je pro něj prostředí příjemné. V pozdějším věku, když dítě začíná navazovat kontakty se svými vrstevníky, má tendence se s nimi také srovnávat. Už proto je pro dítě dobré, když jsou jeho rodiče vzatí, všichni mají stejné příjmení a ono tak ví, kam patří. Rodina je výsledkem vztahu dvou lidí a považujeme ji za velmi významnou jednotku pro vývoj dítěte. To, jaká je a jak se vyvíjí, má podstatný vliv na subjektivní pohodu dítěte. Proto je rodina velmi úzce spojena s problematikou této bakalářské práce a bude jí zde věnována velká část.

Rodina je vůbec první sociální skupina, která pro dítě zůstává jeho nejdůležitější skupinou po celé jeho dětství. Ustavují se tam totiž jeho první vazby. Rodinu rozdělujeme na širší a užší. Užší představuje rodiče a děti. Do širší rodiny řadíme i prarodiče, strýce, tety, sestřenice apod. Povaha rodin se během posledních let značně změnila. Přibývá rozvodovosti a narůstá počet dětí počatých mimo manželství. Lidé v dnešní době zakládají rodinu obvykle ve vyšším věku, než tomu bylo dříve a stěhují se daleko od prarodičů a ostatních příbuzných (Fontana 2003, s. 36, 37).

Manželství postupně ztrácí vázanost k rodovému majetku a postupem času se mění v „občanskou smlouvu“. Už jen známý fakt, že každé druhé manželství končí rozvodem, vede k tomu, že mu lidé příliš nevěří a do svazku nevstupují. Podle statistik však procentuální rozvodovost zkresluje opakované rozvody. Část populace se rozvádí několikrát za život, což zvyšuje celkovou rozvodovost (Možný 2006, s. 266–268).

1.1 Současná rodina

Oproti současnosti, kdy je slovem rodina označován manželský pár s dětmi, byl ve středověku a starověku tento pojem chápán trochu jinak. Tehdy si každý vybavil velkou domácnost. Byla to skupina lidí, která žila pod jednou střechou, společně hospodařila a měla svoji tzv. „hlavu rodiny“. Až do poloviny 19. století bylo do rodiny bráno služebnictvo a ostatní zaměstnanci (Možný 1990, s. 17, 18).

V dřívější době měli lidé více tendenci držet pohromadě, pomáhat si a vychovávat společně své nástupce. Člověk byl šťastný, když měl kolem sebe mnoho svých blízkých a připadalo mu nepředstavitelné, že by celá rodina nežila pohromadě. Lidé tehdy mívali jiný denní režim, jiné starosti a celý jejich život se značně lišil od současné doby.

Pojem současná rodina znázorňuje rysy, kterými se odlišuje od rodiny někdejší. Současnou rodinu můžeme označit jako nukleární, manželskou, dvougenerační, intimně vztahovou nebo rodinu privátní individualizace. Nukleární rodina, neboli jádrová, se skládá z několika lidí. Její jádro tvoří partnerská, či manželská dvojice. Proto také současnou rodinu nazýváme jako manželskou. Manželé pečují o své děti a tak se rodina též označuje jako dvougenerační (Říčan 2006, s. 137).

Současná rodina je také rodina intimně vztahová. Jedná se o citovou blízkost vytvořenou ještě před samotným manželstvím. Je spojena citem, starostí a společnými problémy. Pojem privátní individualizace znamená možnost rozhodovat se a nést za sebe zodpovědnost (Říčan 2006, s. 139).

Tímto je možné odlišit současnou rodinu od rodiny tzv. velké. Ta trvala zhruba do přelomu 19. a 20. století. Základem velké rodiny bylo manželství, stejně jako dnes. Tehdy však do něj bylo zapojeno mnohem více příbuzných. Sňatky nebyly po domluvě snoubenců, ale především jejich rodičů. Budoucí manželé se tak často poprvé potkali až při zasnubách (Říčan 2006, s. 138).

V některých kulturách byl povolen výběr budoucího partnera pouze s ohledem na rodovou příslušnost. Manželství se uzavíralo mezi příslušníky jednoho rodu. Jednalo se o tzv. endogamní manželství. Naopak pokud je manželství uzavřené mezi partnery z rozdílných rodů, nazývá se jako exogamní (Mišíková 2003, s. 1).

Dříve se narození dítěte po svatbě bralo jako samozřejmost. Už jen kvůli potřebě další pracovní síly, dědice atd. Dnes je to otázka pro samotný pár, záleží jen na jeho rozhodnutí. Lidé si uvědomují, že je to zásah do jejich kariéry i volného času. Dnešní svět poskytuje mladým lidem nespočet možností, které se s dítětem těžko realizují. Lidé si také uvědomují, že je dítě finančně náročné, často si kladou otázky, jaké asi bude a jak se s novým životem vyrovná jejich partner. Již od roku 1994 tedy klesá porodnost, lidé odkládají mateřství. Stále pro většinu párů je ale dítě smyslem jejich života, dvojici sblíží a představuje pro rodiče výzvu vydat ze sebe to nejlepší (Helus 2007, s. 144–145).

V současné době se můžeme setkat s označením české rodiny, jako tzv. rodiny zaměstnané ženy. Z ekonomických důvodů ve většině rodin ženy pracují a spolu s domácími pracemi bývají dosti zaneprázdňené. V posledních letech se však prosazuje zastupitelnost muže i ženy v domácích pracích. Výchova dětí v České republice je v dnešní době oproti minulosti více ovlivňována tlakem rodičů na školní prospěch dětí. Společenské uplatnění totiž nyní tolik nezávisí na dravosti, a psychické odolnosti, ale na dosaženém vzdělání (Matoušek 1997, s. 35, 36).

1.2 Funkce rodiny

Většina jedinců si navzdory všem problémům nedovede život bez rodiny představit. Rodina má pro společnost velký význam a plní nespočet funkcí. Pro omezený rozsah bakalářské práce zde budou uvedeny pouze ty nejvýznamnější. Rodina především uspokojuje základní potřeby dítěte v počátečních stádiích jeho života. Jedná se jednak o potřeby biopsychické, jako je jídlo, pití, pohyb atd., ale také o potřeby psychické. Zde se myslí pocit bezpečí, lásky či pravidelného životního rytmu. Pokud jsou tyto předpoklady splněny, vznikají optimální podmínky pro rozvoj dítěte (Říčan 2006, s. 149–151).

Další funkcí rodiny je uspokojení organické přináležitosti dítěte. Každý jedinec potřebuje domov a mít tzv. někoho „svého“. U dětí je to především matka a otec. Důvěřivost dítěte k těmto lidem je základem pro vytváření životní jistoty (Říčan 2006, s. 149–151). Dítě už v prvních letech života poznává, jaký mají vztah jeho rodiče mezi sebou, ale také to, jaký je vztah jeho rodičů k němu samotnému. Na základě toho si uvědomuje svoji vlastní osobnost (Matějček 1996, s. 38).

Pokud je uspokojování organické přináležitosti nějakým způsobem narušeno, může to mít vliv na osobnostní rozvoj dítěte. Rodina dítěti vytváří prostor pro jeho projevy a seberealizaci. Buduje si zde vědomí vlastní osobnosti, člověka, který jedná sám za sebe a prostřednictvím svého jednání se socializuje se světem. Dále si zde dítě vytváří vztah k rodinnému vybavení. Je vedeno k tomu, aby pochopilo, že jsou pro rodinu tyto „předměty“ cenné, měly by se tak chránit a šetrně používat. Dítě nejprve pouze pozoruje, jak se s těmito předměty zachází, jak se udržují a v pozdějším věku se je učí obsluhovat samo (Říčan 2006, s. 149–151).

Další podstatnou funkcí rodiny je předkládání vzorů a příkladů. Dítě už od počátku své existence napodobuje jednání matky či otce a učí se vcítovat do pocitů druhého člověka. Učí se povinností, zodpovědností a ohleduplností, a to především díky jeho nenásilnému zapojování do činností rodiny. Širší rodina čítá několik generací, a tak umožňuje dítěti chápat lidi různého věku nebo různého založení. Dítě si tak vytváří představu o širším

okolí a o světě. Dokáže si udělat dojem o určitých profesích, občanských povinnostech a společenských problémech. V neposlední řadě je rodina pro dítě útočiště, kde může hledat radu a pomoc při nějaké krizi (Říčan 2006, s. 149–151).

V rodině se mimo jiné dítě učí, jak být nezávislé, jak se sdružovat s druhými lidmi, jak vycházet se svými partnery a jak naplnit vlastní život. Mělo by zde být postaráno o tělesné potřeby rodinných příslušníků a jedinec by zde měl být veden k samostatnosti a to tak, aby jednou mohl bez problému opustit rodinné hnízdo. Často snaha usnadnit dítěti život, ho v samostatnosti omezuje a může ohrozit jeho vývoj. Důležitou funkcí rodiny je rovněž péče o osobnostní rozvoj rodičů. Dítě by za žádných okolností nemělo nahradit člověku vztah s jeho partnerem, mělo by ho naopak obohatit. Jen tak mohou být děti i jejich rodiče šťastni (Orvin 2001, s. 22–24).

V každé literatuře jsou funkce rodiny vymezeny trochu jinak. Kromě již zmiňovaných, je možné se setkat také s biologicko-reprodukční, ekonomicko-zabezpečovací, emocionální a socializačně-výchovnou. Biologicko-reprodukční lze považovat za funkci základní, protože umožňuje partnerům plodit děti. Ekonomicko-zabezpečovací funkce znamená, že se rodina finančně stará o své děti a ostatní blízké. Emocionální funkce by měla mít vždy vyšší váhu než funkce ekonomicko-zabezpečovací. Jedná se o lásku k druhému, sdílení pocitů atd. Socializačně-výchovná funkce má připravovat děti na život a pomoci jim začlenit se do společnosti (Špaňhelová 2012, s. 12).

Ne vždy jsou tyto funkce stoprocentně plněny. Rodiny můžeme tedy rozdělit na 5 následujících skupin a to právě podle schopnosti dané funkce zajistit. Rodina stabilizovaně-funkční je ta, která všechny výše uvedené funkce splňuje a zajišťuje tak svým dětem výborné socializační podmínky. Největší zastoupení ve společnosti má rodina funkční. Tak označujeme rodinu s přechodnými vážnými problémy. V tomto případě se problémy, které jsou nejčastěji způsobené vlastnostmi či osobním selháním jejich členů, vždy vyřeší. Příkladem problémů mohou být finanční problémy či dospívání dětí. V období největší krize si zúčastnění členové, pro které je rodina na prvním místě, problém uvědomí a začnou ho včas řešit (Říčan 2006, s. 151–153).

U rodin problémových často převládá krize a hrozí rozpad rodiny. Nejčastějším výsledkem bývá rozchod, či rozvod. Rodiny dysfunkční mívají narušeny některé z hlavních funkcí. V těchto případech jsou děti ohroženy a je třeba vyhledat pomoc institucí. Pro příklad je možné uvést rodinu zasaženou alkoholismem nebo rodinu s podprůměrným příjmem. Poslední skupinou je rodina, která funkce neplní vůbec a dítě přímo ohrožuje. Nazývá se afunkční. Jedná se o nenávistný postoj vůči dítěti, které bývá nakonec často umístěno do dětského domova (Říčan 2006, s. 151–153).

Každé dítě žije v nějaké rodině a přijímá ji takovou, jaká je. Pokud je člověk hodně malý, nepřipouští si, že by se jeho rodina mohla nějak odlišovat od ostatních. Dítě si například neuvědomí, že postrádá lásku nebo že ho ovlivňují časté hádky rodičů. Čím je pak starší, tím lépe se dokáže ve svém nitru orientovat a zjišťuje, co je špatně. Pokud jsou nějaké funkce narušeny, důsledky se tedy často projeví, až v pozdějším věku a příčina nemusí být odhalena nikdy. Rodin stabilizovaně-funkčních není mnoho. Pro vývoj a dospívání dítěte však vytvářejí plně vyhovující podmínky. V rodině funkční už něco není v pořádku a některé aspekty na dítě působí negativně. Do jisté míry se tak dítě učí, jak to v životě funguje, jaké mohou nastat situace a v případě dobrého konce, jak je možné problémy řešit. Musí být ale v takovém případě doopravdy řešeny. U rodin problémových bývá dítě zatíženo mnohem více než u předcházejících typů. U dysfunkčních a afunkčních je situace ještě složitější a často je třeba vyhledat odborníka, který dodá dítěti ztracené sebevědomí, optimismus a novou chuť do života.

1.3 Problémově zatížené rodiny

Nejčastěji se člověk setkává s devíti typy problémově zatížených rodin. Nezralou rodinou je označována taková rodina, kdy je dítě přivedeno na svět příliš mladými, nezralými lidmi. Ti často nevědí, co od života očekávají a na co se chtějí zaměřit, takže nebývají dobrými rodiči. Partneři nemají často žádné citové, sociální ani ekonomické zkušenosti a mají problém se postarat sami o sebe (Helus in Gillernová, et al. 2011, s. 119).

Další skupinou je rodina přetížená. Na první pohled jsou u této rodiny všechny funkce v pořádku. Rodiče jsou vzdělaní, mají o dítě zájem a svoji rodinu milují. Často však bývají přetížení, mají pocit vyčerpanosti, bezradnosti a zoufalství. Přetíženost může být způsobena konflikty v rodině, v zaměstnání či se sousedy. Dále se může v rodině objevit nějaká nemoc, mohou se vyskytnout ekonomické problémy, stres při stěhování nebo narození dalšího dítěte. Tyto problémy bývají často dočasné. Pozorný učitel by měl dítěti v tomto období podat pomocnou ruku, nepřetěžovat ho a snažit se mu kompenzovat strádání doma (Říčan 2006, s. 155, 156).

V rodině ambiciózní existují dobré podmínky pro úspěšnost dítěte ve škole. Rodiče mají jako hlavní prioritu vlastní uplatnění, úspěch a povinnosti okolo zaměstnání. Pracovní cíle bývají však často na úkor dítěte a to pak může strádat v citové oblasti. Děti z těchto rodin dostávají hodnotné dary od svých rodičů, ale i tak jim stále něco chybí (Helus in Gillernová, et al. 2011, s. 119).

Rodinu, kde musí dítě podávat neustále vysoké výkony, mít výborné výsledky a být vždy nejlepší, nazýváme perfekcionistickou. Rodiče nezajímají předpoklady jejich dítěte a často se jejich požadavky dostávají do rozporu s jeho schopnostmi. Dítě nemá žádný volný čas, klid, často dělá věci, které ho nebaví a nezajímají. K vyčerpanosti se připojuje úzkost, která vede k jeho dalšímu selhání. Ztrácí sebedůvěru a často u něj dochází ke konfliktům s rodiči (Říčan 2006, s. 156, 157).

Pokud se v rodině nepřihlíží na potřeby dítěte, pouze se přikazuje a zakazuje, označujeme ji jako autoritářskou. Dítě zde nemůže projevit vlastní názor a zájem. Důsledkem může být nezáměr dítěte o cokoli, nekontrolovatelné agrese nebo negativní postoj ke společenské autoritě. Dítě často pociťuje strach, nenávisť, či vztek. Pokud neposlechne, ví, že ho čeká trest. Ve škole se pak projevuje svou nápadností, a to buď agresivitou, nebo naopak zakřiknutostí (Říčan 2006, s. 157, 158).

V rozmazlující rodině má vždy pravdu dítě a postupuje se tak, jak ono rozkáže. Často se pak stává, že neumí nést zodpovědnost a přiznat svoji chybu. Tuto skupinu můžeme ještě rozdělit na 3 typy. Prvním z nich je, když rodiče nadměrně svoje dítě chrání. Podle jejich názoru se dítěti neustále křivdí a rodiče za něj bojují, co můžou. Takoví rodiče mívají často

konflikty s učiteli. Dalším typem jsou rodiče, kteří s dítětem nad míru soucítí. Podle nich mu všichni ubližují a svět je nespravedlivý. Dítěti tímto chováním nechtěně narušují pozitivní vztah ke světu a lidem. Ve třetím případě se rodiče dítěti podřizují, snaží se mu vyhovět a posloužit. Dítě pak často rodičům diktuje a předpokládá, že se vše bude dít podle jeho přání (Říčan 2006, s. 158, 159).

Rodinu, ve které chybí řád a program, nazýváme nadměrně liberální a improvizující. Dítě nemá stanoven žádný cíl a neví, jak najít cestu, která by ho k němu dovedla. Často to rodiče vysvětlují tím, že dávají dítěti prostor, aby si samo zvolilo, co mu nejvíce vyhovuje. Dítě má pak ale příliš volnosti, kterou nevyužívá ke svému rozvoji (Říčan 2006, s. 159).

Pokud je dítě pravidelně svěřováno do péče jiného člověka, nazýváme tuto rodinu jako odkládající. Rodiče tohoto typu odkládají své děti do péče jiných lidí a to téměř kdykoliv je to možné. Většinou jim je jedno, do čí péče svého potomka svěřují. Pro takové dítě může být problém zorientovat se v otázce, kde je vlastně jeho domov (Helus in Gillernová, et al. 2011, s. 119).

U disociované rodiny jsou narušeny důležité vnější, či vnitřní vztahy. Pokud se hovoří o narušení vnějších vztahů, je tím myšlena izolace od vnějšího okolí. Například když se rodina nestýká s příbuznými, kamarády nebo nenavštěvuje společensko-kulturní zařízení. Izolace může být způsobena negativními zkušenostmi se světem. Dalším příkladem narušení vnějších vztahů je konfliktovost. Ta někdy přechází až v izolovanost. Patří sem rodiny, které mají sice časté kontakty se svými příbuznými a okolím, ale panuje mezi nimi napětí. Narušení vnějších vztahů má na dítě negativní vliv, protože mu brání v aktivním začleňování do společenského okolí a vytváří se tak u něj negativní pojetí o světě. Narušením vnitřních vztahů se myslí narušení a oslabení vztahů mezi členy rodiny. Každý se zajímá jen sám o sebe, při kontaktu chybí city a většinou se jedná jen o kontakt formální. Nebo naopak může v rodině panovat napětí, rodiče se o děti „přetahují“ a může docházet i k fyzickému napadání. Reakce dětí na tuto situaci bývají různé. Nejmladší děti si to úplně neuvědomují, většinou jim vše dochází, až po vyhocení situace. Děti kolem 10 let už z toho mají větší rozum, bývají smutné a zamklé. Často se nedokážou soustředit. Starší děti se pokouší do konfliktů zapojit a hledat řešení. Vždy však záleží na povaze a psychické vyzrálosti dítěte (Říčan 2006, s. 160–163).

Jak si lze všimnout, ve většině případů tyto výše popsané typy rodin nemají na první pohled žádný problém. Mezi rodiči může vše naprosto dokonale fungovat, mohou spolu mít krásný vztah a své dítě nadevše milovat. Přesto tuto rodinu lze zařadit do kategorie problémově zatížených. Rodiče si myslí, že dělají pro své dítě to nejlepší, například po něm chtějí, aby mělo za každou cenu co nejlepší výsledky ve škole. V jiném případě nemají mnoho času, tak se to dítěti snaží kompenzovat drahými dárky. Až na rodinu autoritářskou a v některých případech odkládající a disociovanou se dítě v rodině může cítit i dobře, na jeho vývoj však tento výchovný styl nemá dobrý vliv.

V literatuře se rozlišují 3 výchovné styly – autoritářský, povolující a styl opřený o autoritu. U autoritářského stylu mají rodiče tendence rozkazovat a dítě musí za každých okolností poslechnout. Ve výchově převažují tresty a chybí komunikace. U stylu povolujícího má dítě maximální volnost, rodiče ho netrestají a myslí si, že si samo přijde na to, co potřebuje. U stylu opřeného o autoritu má dítě jasně vymezeno, co může a co ne. V tomto případě komunikace probíhá, rodiče dítěti vysvětlují podstatu stanoveného cíle a pomáhají mu při jeho plnění (Baumrindová in Říčan 2006, s. 169).

Podle rozdělení moci můžeme rodinu také rozdělit na patriarchální, matriarchální a egalitární. Patriarchální rodina je ta, ve které má největší moc otec. Naopak v rodině matriarchální má největší moc matka. Rodina, ve které má muž i žena stejnou moc se nazývá egalitární (Mišíková 2003, s. 9).

1.4 Nefungující rodina

V této subkapitole budou uvedeny nejčastější příčiny toho, proč od sebe lidé odcházejí. Rodina může plnit všechny výše uvedené funkce, přesto je uvnitř něco, co tam úplně nefunguje. Rodiče se mohou snažit být svým dětem oporou, dávat jim lásku a vše co potřebují, pokud ale nefunguje vztah mezi nimi, na vývoji dítěte se to vždy podepíše (Špaňhelová 2012, s. 29–31).

Jako příklad je možné uvést spory a hádky. Rodiče jsou na sebe alergičtí, neustále se hádají a nedokážou se shodnout už téměř v ničem. Někde, v určitém bodě, se od sebe vzdálili, nemohou najít společnou řeč a neumí spolu trávit volný čas. Projevuje se u nich nezájem o druhého, a ani se netěší, až se protějšek vrátí domů. Rodiče nemají problém s dítětem, ale se svým partnerem. Dítě bývá pouze nezúčastněným pozorovatelem konfliktu rodičů, který u něj často způsobuje nejistotu, obavy, strach, pocity samoty a úzkosti, či vztek. Do jisté míry jsou občasné hádky pro dítě přínosem. Vidí tak, že rodiče nejsou stejní a mají jiné názory. Výsledkem takových přínosných hádek by měl být ale kompromis nebo ústupek, což v případě nefungující rodiny není příliš obvyklé (Špaňhelová 2012, s. 29–31).

Mnoho problémů v rodině může pocházet z původní rodiny partnerů. Aniž by o tom věděli, přinesli si určité návyky, které nyní vyžadují i od svého partnera. Jako příklad lze uvést, neschopnost sdělovat své city. V literatuře se uvádí jako nefunkční rodina i taková, ve které rodiče hledají uspokojení potřeb u dětí, místo u svého partnera. Patří sem také rodiče, kteří si neumí vážit sami sebe. Mezi další faktory, které mohou rodinám způsobit problémy, lze zařadit představy z mládí, nezdravé prostředí nebo každodenní stresy (Orvin 2001, s. 34–37).

Dalším problémem nefungující rodiny mohou být spory o výchovu. Jsou momenty, kdy se rodiče nemohou shodnout na pravidlech. V tomto případě také za konflikt nemůže dítě. Jedná se sice o něj, ale bez jeho viny. Hlavní příčinou je životní styl, o kterém je rodič přesvědčen, že je pro dítě vhodný, dále neschopnost nějakého kompromisu a ústupku (Špaňhelová 2012, s. 33–35).

Na psychiku dítěte nepůsobí dobře, pokud v rodině panuje tzv. „tichá domácnost“. Dítěti by v tomto případě mělo být jasně a stručně vysvětleno, proč spolu rodiče nemluví a jaký je problém. V krajním případě by se totiž mohlo stát, že by se dítě mohlo cítit za špatnou atmosféru vinno (Špaňhelová 2012, s. 33–35).

Ne příliš šťastným řešením problémů je přehazování odpovědnosti na dítě. Lépe řečeno, pokud rodiče chtějí, aby dítě vyřešilo konflikt za ně. Rodič se zbaví vlastní odpovědnosti a přenesení ji na dítě. To se tak zcela nedobrovolně staví do pozice soudce, pendluje mezi rodiči a snaží se za ně řešit jejich problémy (Špaňhelová 2012, s. 33–35).

Vztahu rodičů neprospívá, když se jeden z nich o nic nestará. Ten starostlivější rodič potom může mít pocit neúspěchu. Pokud jeden z rodičů zabezpečuje rodinu po finanční stránce, nemusí mu zbýt čas na tu výchovnou. Když je na vině únava, je třeba udělat změny v denním režimu. Pokud se pracovně vyčerpanější rodič cítí lépe v práci než doma, je potřeba zjistit, kde se stala chyba (Špaňhelová 2012, s. 37, 38).

Vyhrocenou situací v nefungující rodině je týrání a nevěra. Za týrání považujeme násilí vůči dítěti, které se děje jako nenáhodný děj. To se označuje jako tělesné týrání. Slovní agrese lze nazvat jako týrání psychické. To na rozdíl od tělesného týrání nezanechává žádné šrámy na těle. Dále se do týrání zařazuje sexuální zneužívání a zanedbávání. (Špaňhelová 2012, s. 38–45).

I když si rodiče nadevše přejí, aby jejich dítě, žádným způsobem neodnášelo spory a nepochopení v rodině, zabránit se tomu nedá. Dítě žije s rodiči v jedné domácnosti, moc dobře si vše uvědomuje a vnímá špatnou atmosféru, která v rodině panuje. Rodiče mohou být na dítě sebe více hodní, ale stejně ho špatné vztahy mezi matkou a otcem zasáhnou. V horším případě si rodiče situaci ani neuvědomí a své dítě začnou do svých problémů zatahovat. To je pak nepřímě nuceno přiklánět se na stranu jednoho z nich. To, jak moc tyto rozepře dítě ovlivní, záleží na jeho charakteru, povaze a vrozených předpokladech.

1.5 Rozvod

Rozvod je jedna z nejhorších a nejkomplikovanějších životních událostí, která uzavírá jednu etapu života a zároveň otevírá nové cesty. Rozvodem obvykle vyústí nespokojený život v nešťastném vztahu. Každý tuto životní událost prožívá jiným způsobem, jsou však určité fáze, kterými během rozvodu musí projít všichni. Pokud by se je někdo snažil vynechat, časem se problém stejně vrátí. Při rozvodu je nutné jednak projít soudním řízením, ale také vlastním vnitřním zotavením. Tyto dva procesy jsou na sobě závislé a ovlivňují se. Pomocí soudu dochází k majetkovému vyrovnání, k rozhodnutí o péči o děti a k právnímu ukončení manželství. Každý jedinec se poté sám vyrovnává s novou situací a znovu hledá své štěstí (Poupětová 2009, s. 15).

Rozhodnutí o rozvodu většinou nedělají manželé současně. Nejčastější situací je, že jeden z manželů odchází a druhého opouští. Často je jeden z partnerů nespokojený, nechce ale otevřeně mluvit o svých pocitech, aby se partner nerozzlobil. Velkým problémem ve vztazích je právě špatná komunikace. Pokud se přeci jen partner pokusí promluvit o svých pocitech a problémech, není mu nasloucháno. Dochází tak k tomu, že jeden z manželů je čím dál tím nespokojenější a druhý stále netuší, co se protějšku hodí hlavou. Ten partner, který odchází, si je vědom, že rozvrací rodinu a často trpí pocitem viny. Druhá strana je na tom ještě mnohem hůře. Špatně se přizpůsobuje novým podmínkám, dochází u ní k pocitům křivdy a narušeného sebevědomí (Everett, Everett 2000, s. 24, 25).

Odborníci radí, aby spolu rodiče nezůstávali jen kvůli dětem. Převážná většina dětí si nepřeje nic jiného, než aby se jejich rodiče nerozváděli. Je však prokázáno, že mnohem horší pro dítě je, když žije v nespokojené rodině, kde chybí láska a převažuje napětí, než když má prožít s rodiči jejich rozvod. Až se všichni smíří s novou situací a přizpůsobí novým podmínkám, budou rodiče zdravější, šťastnější a vyrovnanější, což se projeví i v psychice dítěte. Než se partneři k rozvodu odhodlají, měli by vyzkoušet všechny možné prostředky k záchraně manželství (Everett, Everett 2000, s. 27).

Spolu s rozvodem lidé ukončují vztah, ve kterém byla dříve láska, porozumění, sny a naděje. Musí se připravit na horší životní období, méně pohodlný životní styl a často i na finanční problémy. Průměrná adaptace po rozvodu trvá cca 2 roky. Člověk se musí naučit odpoutat od svého partnera, aby mohl zase najít svoji jistotu a vyrovnanost (Everett, Everett 2000, s. 27, 29).

1.6 Rodina a škola

Škola a rodina spolu úzce souvisí. Jsou to dvě významné instituce, které napomáhají k rozvoji dítěte. Na základně přístupu rodiny si žák vytváří postoje ke škole, vlastní pohled, motivaci a vhodné podmínky pro učení. Školní úspěšnost je kromě vlastní osobnosti žáka ovlivňována právě rodinným prostředím a také učitelem (Bomba, Zacharová 2013, s. 59, 60).

Role učitele je pro život dítěte velmi důležitá. Učitel by neměl být pouze ten, kdo předává svým žákům cenné informace a znalosti. Měl by jim rozumět, snažit se je dobře poznat a být jim sociální oporou. Situace v rodině se promítá i do školního prospěchu dítěte. Učitel by například neměl jen konstatovat, že se prospěch dítěte z neznámého důvodu zhoršil a pokud nenastane razantní zlepšení, bude se zvažovat opakování ročníku. Měl by se především snažit zjistit, co dítě prožívá a chápat jeho problémy. Pro mnoho dětí je jejich učitel vzor, kterému by se i rádo svěřilo. Učitelé tráví se svými žáky mnoho času, ale málokdy o nich vědí více, než jsou jejich známky.

Problémy v rodině nemusí nutně znamenat, že se dítěti zhorší prospěch, jeho horší psychická situace se může projevit i jinak. Například je dítě více zakřiknuté, nezapojuje se do společnosti atd. Děti mají často tendenci zařazovat se do skupin podle svých vrstevníků. Srovnávají se s ostatními a často se tak zbytečně trápí nepodstatnými věcmi. Dítě se nemusí řadit k určité skupině jenom podle prospěchu, ale také právě podle rodinné situace. Například se nevědomky zařazuje mezi děti z rozvrácených rodin nebo vidí, že nepatří mezi ty, které podnikají s rodiči výlety či jiné akce.

Poskytování sociální opory dítěti je pro učitele velmi náročné. Stojí ho to nemálo času, stresu a další zátěže. Od druhého stupně základní školy dokonce učitelé učí několik tříd a s dětmi se nesetkávají tak často jako učitelé na prvním stupni. Individuální péče pro každého žáka je tak téměř nemožná. Některé děti jsou uzavřenější a není jednoduché zjistit, co se s nimi děje. Často ani rodiče nejsou ochotny spolupracovat v otázce jejich soukromého života a nepřejí si, aby učitel do jejich situace jakkoliv zasahoval. Případ každého dítěte je jedinečný, jeho problémy jsou často velmi citlivé a ne každý pedagog zvládá jednat taktně, najít vhodné řešení a pomoci tak svému žákovi.

2. Partnerský vztah

V první polovině 20. století bylo partnerství a rodičovství téměř pro všechny neodmyslitelnou součástí života. Během druhé poloviny 20. století došlo ve společnosti k velkým změnám, které změnily i přístup lidí k otázce rodiny. Lidé oproti dřívějšímu mnohem častěji realizují tzv. „čistý vztah“, což znamená, že nejsou oddáni. Rodiny se dnes vyznačují menší stabilitou a předpověditelností, ale mnohem větší flexibilitou, což může být přínosné pro zaměstnavatele, pro něhož jsou nejžádanější flexibilní, mobilní zaměstnanci bez soukromých závazků (Marhánková, et al. 2012, s. 130).

Lidé tak v dnešní době vystřídají před sňatkem mnohem více vztahů, než tomu bylo dříve a to právě proto, že vstupují do manželství ve vyšším věku. Často dlouho zkouší několik partnerů a hledají toho správného, než se rozhodnout vdát, či oženit. Nejprve prochází dětskými láskami a krátkodobými vztahy, většinou až později dochází ke společnému bydlení, myšlení na manželství a rodinu.

Oficiálně se člověk stane dospělým uplynutím 18tého roku života. Aby byl však jedinec opravdu dospělý, musí projít několika životními událostmi. Jedná se o: ukončení školy, odchodu z domova rodičů, nástupu do práce, vstupu do manželství a založení rodiny. Tyto události jsou zcela nezávislé, obvykle na sebe v dnešní době nenavazují a dost často se prožívají právě v páru. Jsou to zlomové okamžiky, které vztah většinou zpevní a zabraňují v něm stereotypu (Marhánková, et al. 2012, s. 131).

2.1 Hledání pravého partnera

At' už se jedná o vztahy přátelské, nebo milostné, tak platí, že každý vážný vztah prochází čtyřmi fázemi. První fází je – tzv. vybírání. Zde člověk pozoruje, případně experimentuje, zjišťuje, co mu vztah dává a co je pro něj přínosem. Ve fázi vyjednávání se člověk nachází na počátku vztahu, zkouší, co je v něm možné a dochází zde k oboustrannému odměňování. Třetí fází je – zavázání. O něj se jedná, když se člověk začne o vztah zajímat více a začíná ho brát vážně. Institucionalizace je, když je vztah plně přijat, pár si na sebe zvykne a ví, co od sebe může očekávat (Hayesová 2007, s. 88, 89).

Ve skutečnosti je velmi složité vystihnout, jak má vypadat správný vztah. Každý jedinec má svoji vlastní představu, co od vztahu očekává, co je pro něj ochoten udělat a jaký by měl být jeho protějšek. Obecně pro posouzení jakéhokoliv vztahu je možné určit 8 kritérií. Především je důležitý obsah. Co partneři spolu prožívají a jaké jsou jejich společné činnosti. Dalším kritériem je rozmanitost. To znamená, jestli jsou činnosti dvojice vyhraněné, či ne, zda se jedná pouze o splnění úkolu, nebo o rozmanitější činnosti. Dále je to kvalita a frekvence. Jinak řečeno, jak člověk ke vztahu přistupuje a jak často je s druhým člověkem v kontaktu, ve srovnání s tím, jak často by s ním v kontaktu být chtěl. Dalším kritériem je reciprocita, intimita a interpersonální percepce. Reciprocita znamená, jestli se role ve vztahu střídají, nebo ne. Intimita udává, jak se ve vztahu hovoří o osobních věcech a jak si dvojice důvěřuje. Interpersonální percepce se myslí, jak se partneři vnímají a posledním kritériem, což je závazek, udává, jak si je dvojice oddána (Hayesová 2007, s. 90).

Vztahy mezi partnery většinou začínají signály. Pokud je jeden člověk druhému sympatický, začne vysílat signály a sleduje, jak bude druhý reagovat a jestli jsou sympatie vzájemné. Na začátku každého vztahu existuje určitá míra přetvářky. Každý se snaží být před tím druhým lepší, než ve skutečnosti je. Později dochází k navazování bližšího vztahu a zvyšuje se intimita. Dvojice si více povídá a začíná se svěřovat jeden druhému. Partneři spolu tráví více času a chovají se již přirozeně. Postupem času přicházejí první problémy. Během celého vztahu je třeba problémy řešit a především se jim snažit předcházet (Hayesová 2007, s. 91, 92).

Vztah mezi partnery se postupem času mění. Když do toho vstoupí děti, má dvojice méně času na sebe a na všechny činnosti, které dříve v klidu zvládala. Nikdy by však rodiče neměli zapomínat na sebe a na svůj volný čas. Jen tak může vztah dál fungovat a být kvalitní. Partneři by měli mít nadále zájem jeden o druhého a snažit se udržovat vztah stále silný. Měli by žít tak, aby si na konci svého společného života dokázali odpovědět na otázku: „Co jsme získali z našeho společného života kromě dětí?“ (Orvin 2001, s. 24, 25)

Pokud má vztah zůstat kvalitní, je potřeba dodržovat tzv. teorii rovnosti. Jedná se o to, že ve vztahu musí existovat jakási rovnováha. Měly by zde být maximalizovány odměny a oboustranná snaha zažít, co nejméně nepříjemných zkušeností. Každý pár by si měl najít svůj způsob, jak dojít k rovnovážnému postavení obou partnerů v jejich soužití (Hayesová 2007, s. 89).

2.2 Péče o vztah

O vztah je potřeba neustále pečovat, především proto, aby po letech manželství nedošlo k jeho ochladnutí. V první řadě by měla mezi manžely probíhat komunikace. Ve vztahu je třeba mluvit na rovinu a debatovat. Pokud bude jeden z manželů nespokojený nebo nebude s něčím souhlasit a jeho protějšek se o tom z důvodu šumu v komunikaci nedozví, může to vést k postupnému odcizení, které v horším případě vyvrcholí ukončením vztahu. Důležité je tedy komunikovat, a to nejen o běžných záležitostech týkajících se domácnosti a dětí, ale i o věcech ostatních. Častá komunikace utužuje manželství a pomáhá vyjasnit mnoha nedorozumění.

Manželé by měli mít v první řadě společné zájmy. Alespoň nějaké činnosti, které oba zajímají a na kterých se shodnou. Každý z manželů by si ale měl umět udělat nějaký volný čas pro sebe a svoje koníčky. Odpočine si tak od běžných starostí a s nově nabranou silou se těší za svoji rodinou. Pokud manželé žádné takové společné zájmy nemají, je potřeba udělat alespoň přijatelné kompromisy. Pro vztah je velmi důležité, když si partneři naplánují i nějaké aktivity bez dětí. Neměli by celý svůj život přizpůsobovat, a vlastně tím i obětovat, svým dětem. Pro rodinu je sice ideální, když její členové tráví společně volný čas, ale všem prospěje, když si rodiče vyšetří i nějaký čas pro sebe. Nepomůže to jen jim, ale také dětem, které tím budou vedeni k větší samostatnosti a zodpovědnosti.

Často diskutovaným tématem ve společnosti je nevěra. Mnoho lidí tímto způsobem řeší problémy ve vztahu, aniž by si uvědomovali důsledky svého chování. Někdy není jednoduché zachovat se tak, jak se od člověka očekává, nicméně jedinec by měl vždy udělat vše proto, aby neměl k nevěře příležitost. Pokud je tedy blízko k podlehnutí, měl by se vyhýbat situacím, které by pro něho a celé jeho manželství mohly být nebezpečné.

Nevěra by se měla rozlišovat a neměla by vždy být hodnocena negativně. Mnoho lidí si tak vynahrazuje to, co jim u jejich protějšku chybí. Nevěra, ať už jednostranná nebo oboustranná, v tomto případě umožňuje spokojenost partnerů, kteří udržují původní rodinu, jen díky své zodpovědnosti. Pokud je nevěra jednorázová, musí podvedená strana zvážit, zda je schopna druhému odpustit a zda jí případné rozvrácení rodiny stojí za to. Samozřejmě ve všech případech záleží na partnerech a jejich postoji k dané věci. Jednoznačně základem šťastné rodiny je vzájemná důvěra a vztah bez zbytečného podezírání.

V neposlední řadě je v manželství důležitý sexuální život. Podle odborníků je možné, aby bylo manželství bez sexu harmonické, musí však splňovat dvě podmínky. Vztah musí být založen na úctě a porozumění a musí se jednat o svobodné rozhodnutí obou manželů. V běžném životě se však jedná většinou o jednostranné odmítání, které je sice jedním z partnerů akceptováno, ale manželství rozhodně neprospívá (Šmolka 2009, s. 102).

Podle teorie jin-jang (dvě opačné síly, které se doplňují) je potřeba, aby oba manželé dokázali zastoupit toho druhého, uměli se vcítit do pocitů protějšku, navzájem se podporovali a nijak se neohrožovali. Vlivem každodenní zátěže nastávají i v harmonickém a vyladěném vztahu situace, kdy se manželství ocitne v krizi. Zároveň jsou tyto krize jakousi zkouškou pevnosti vztahu. Ten pevný se se ztrátami a přetížením vyrovná. Podle teorie jin-jang nemá na zdraví jednotlivce pouze vliv jeho životní styl, práce a dědičné faktory, ale právě také sexuální aktivita a jin-jangová rovnováha v páru (Chvála, Trapková 2008, s. 47, 48).

Pokud manželství dospěje až do situace, kdy budou manželé nešťastni a nebudou si umět sami pomoci, mohou se vydat do manželské poradny a pomocí odborníka se snažit krizi řešit. Nikdy by rozhodně neměli všechno předem vzdávat. Na druhou stranu člověk žije jenom jednou, a pokud i po všech aktivních pokusech manželství zachránit nedejde k zlepšení, je pro všechny lepší, zkusit hledat štěstí jinde (Holoubková 2010, s. 15–17).

2.3 Chyby ve vztahu

Jak je možné, že někomu manželství vydrží a je po celou dobu šťastné, někomu sice vydrží, ale manželé v něm nejsou spokojeni a někomu se rozpadne po pár letech? Hlavním důvodem je, že lidé dělají obecně ve vztazích mnoho chyb. Pokud se člověk včas nedozví, kde je chyba a nebude ji chtít sám odstranit, tak nikdy ve vztazích šťasten nebude. Prvním problémem bývá rozpoznat, jaké jednání je špatné a jaké správné. Už na začátku každého vztahu by se mělo počítat s tím, že každý člověk je originál, má jiné zkušenosti, jinak věci prožívá a jinak k věcem přistupuje. Především vyrůstal v jiné rodině, která ho poznamenala a zanechala v něm různé návyky. Většina lidí na to nedbá, nesnaží se vztah budovat a myslí si, že bude fungovat sám od sebe. Lidé si často neuvědomují, že jsou dospělí a mohou si o svém životě rozhodovat sami, nezávisle na tom, jaké návyky si přinesli ze svých rodin. Dalším problémem je neuvědomění si smyslu partnerského vztahu. Obecně se většinou dává přednost jednodušší cestě, což znamená odchod od partnera a hledání nového vztahu, před vyřešením problémů. Partneři často neumí řešit problémy ve vztahu správným způsobem, uzavírají se, dávají za svůj „špatný život“ vinu protějšku a neumí si přiznat, že si za vše můžou vlastně sami. Mezi nejčastější chybu na začátku vztahu patří to, že lidé neznají často dobře sami sebe, nevědí co je pro ně dobré a co vlastně hledají. Pokud se člověk nevyzná sám v sobě, nebude mu dobře v žádném vztahu, protože vždy objeví něco, co mu bude vadit (Holoubková 2010, s. 15–17).

Už na první schůzce je možné se o partnerovi něco podstatného dozvědět, což se většinou neděje a není to dobře. V počátcích vztahu se lidé nesnaží toho druhého dobře poznat, ale baví se o nepodstatných věcech, jako je divadlo či počasí. Často lidé navazují vztahy nepromyšleně. Proč tomu tak je? Jedním z důvodů může být počáteční zamilovanost, názory jiných lidí, touha po osamostatnění nebo přibývajícím věkem. Lidé si na začátku vztahu nevnímají varovných signálů, jako je například alkohol, věrnost či spolehlivost (Holoubková 2010, s. 33, 42–43, 47).

Někteří jedinci vstupují do vážných vztahů příliš brzy, i když nejsou dostatečně zralí. Zatímco jejich vrstevníci si užívají, oni mají plnou hlavu starostí a na ostatní jim nezbývá čas. Za nějakou dobu se pak může stát, že si jeden začne uvědomovat, o co přišel, že si příliš neužil, nezkusil jiné vztahy a začne toužit po změně (Holoubková 2010, s. 70, 71).

Chyby se nedělají jen na začátku vztahu, ale převážně v jeho průběhu. Podle psychologů by partneři spolu měli žít alespoň rok ve společné domácnosti, než se rozhodnou vzít a založit rodinu. Během roka se projeví povahové rysy jedinců a vše ostatní, co přináší společné bydlení. Příčinnou krachu vztahů bývá právě nesprávný odhad povahy druhého člověka a to, že spolu dvojice neumí žít. Lidé do vztahu, také někdy přenáší minulost. Ať už to je nějaká prodělaná nemoc, špatné zážitky z dětství nebo neuzavřené předchozí vztahy, vždy to současný vztah poznamená a ovlivní (Holoubková 2010, s. 89–94).

Mezi další důvody rozpadu vztahů patří citová uzavřenost, nezvládnuté emoce, neschopnost brát partnera takového, jaký doopravdy je, snaha partnera změnit, pesimismus, zásahy druhých lidí či přílišná závislost na druhém. I když se to zdá jako malichernost, problém může také vyvolat to, že se partneři o sebe přestanou starat. Pokud už spolu žijí dlouho, nemají tendenci být upraveni a chovat se tak jako na prvním rande, z čehož se může postupem času objevit problém. Jeden z největších potíží ve vztahu je někdy opomíjená komunikace. O ní bude ještě zmíněno v dalších kapitolách bakalářské práce.

Často si člověk může klást otázky. Proč se ve vztahu, kde je na začátku láska a porozumění, najednou objeví nespokojenost, někdy i nenávisť? Na tuto otázku má každý jedinec jinou odpověď. Téměř všechny problémy ve vztahu jsou však mentálního charakteru. Vychází ze zvyků, přesvědčení, očekávání, z nadějí a priorit. To ostatní, jako například peníze, majetek, oblečení atd., jsou pouze drobnosti, které dokážou vztah buď zpevnit, nebo naopak zničit (Savčenko 2011, s. 36, 37).

Kdykoliv člověk začíná nějaký vztah, musí přitom myslet i na budoucnost. Vždy je nutné důkladně zjistit, zda si má s partnerem co říct, zda mají podobné názory a co od sebe očekávají. V další části vztahu je potřeba vyzkoušet společné bydlení, v čemž může nastat problém, i když pár předchozí body splňuje. Pokud po tom všem partneři cítí, že patří

k sobě, mohou začít myslet na děti. Založit rodinu je pro všechny velká zodpovědnost. Dva lidi rozhodnou o někom třetím, a ten nemůže jejich rozhodnutí ovlivnit. Dítě nemůže za to, jakým rodičům se narodí a jak oni spolu budou vycházet. Už na počátku vztahu se tak rozhoduje o budoucí spokojenosti dítěte.

2.4 Motivace udržet vztah

Ve všech vztazích se časem vyskytne menší, či větší krize, na kterou každý jedinec reaguje jinak. Některé dvojice problém semkne, jiné rozdělí. Vždy to záleží na typu problému a především na povaze jedinců, jejich životních zkušenostech a snaze krizi překonat. Důležité je si vždycky uvědomit, kolik práce a času člověk do vztahu vložil a jak velká škoda by byla, vše zničit jen proto, že se objevil problém. Na začátku každého vztahu bylo něco, pro co se jedinec do svého protějšku zamiloval, co ho k němu táhlo a co partnery spojovalo. Dvojice musela mít něco společného, aby se vůbec mohla vydat na cestu společným životem. Měla by na to myslet a v případě problému se snažit zachránit, co se dá. Je škoda zničit veškeré naděje, které člověk do vztahu kdysi vložil.

To, co bude mít pár už navždy společné, jsou jejich děti. Především kvůli nim, by se měli jejich rodiče snažit problémy řešit a udržet rodinu pohromadě. Hádky a spory rodičů ovlivňují děti v každém věku a působí na ně negativně. Děti si ze všeho nejvíce přejí, aby jejich rodiče byli šťastni, aby byla doma pohoda a panovala tam dobrá atmosféra. Jen pokud jsou tyto předpoklady splněny, dítě se může věnovat svým povinnostem a cítit se dobře. Pokud by i přes veškeré snahy rodiče krizi nezvládli, je lepší přistoupit na rozvod, než nechat sebe i děti žít ve špatné atmosféře.

Vždy je třeba, aby si jedinec uvědomil, zda mu bude samotnému (či s jiným partnerem) lépe a jestli se stejná situace nebude později opakovat. Po určité době je možné, že partneři začínají být alergičtí na věci, které jim dříve nevadili a pouze potřebují nějaký čas k odpočinku a k seberelaxaci. Mohou mít problém někde v sobě a časem zjistit, že si rozvodem nepomohli. Snaha vyhledat odborníka tak nemůže být na škodu. Je to člověk, který má praxi a zkušenosti s mnoha případy, dokáže srovnávat a upozornit člověka na okolnosti, kterých si sám nemusí všimnout.

3. Subjektivní pohoda

Dlouhou dobu se psychologie převážně zabývala negativními emocemi. Až v posledních letech věnuje větší pozornost i těm pozitivním stránkám života, jako je štěstí, osobní pohoda, životní spokojenost atd. Za posledních třicet let se psychologové stále více zajímají o subjektivní pohodu a toto téma se tak stalo jedním z nejvíce studovaných problémů (Šťovíčková 2010, s. 6).

I když je subjektivní pohoda spíše téma psychologické, zasahuje do mnoha dalších oborů, jako je filosofie, sociologie, pedagogika nebo například medicína (Blatný, et al. 2005, s. 12).

3.1 Vymezení pojmu subjektivní pohoda

Subjektivní pohodu můžeme definovat jako: „Dlouhodobý, či přetrvávající emoční stav, ve kterém je reflektovaná celková spokojenost jednotlivce s jeho životem (Popelková, Gurková 2013, s. 584).

Jednoduše řešeno, jedná se o subjektivní posouzení vlastní pohody. Často se v tomto významu můžeme setkat také s anglickým pojmem „well-being“. Pro zjišťování subjektivní pohody se v psychologii využívají metody, které jsou založené na sebeposouzení. Některé z nich budou zmíněné v jedné z podkapitol této práce (Šťovíčková 2010, s. 8).

V literatuře, ale i v běžném životě se můžeme obvykle setkat s pojmy „osobní pohoda“ a „subjektivní pohoda“, jako se synonymy. Někteří autoři však tyto pojmy odlišují a uvádí, že subjektivní pohoda je podřazená pojmu „osobní pohoda“. Neboli osobní pohoda zahrnuje subjektivní a objektivní pohodu. Do objektivní osobní pohody je možné například zařadit zdravotní stav (Blatný, et al. 2005, s. 15).

Nejvíce testovanou teorií na toto téma je tzv. Dienerova teorie, podle které můžeme subjektivní pohodu rozdělit na dvě části. První část je „emocionální a efektivní“. Do ní patří citové prožívání a emoce. Je to souhrn nálad, emocí a efektů. Druhá část se nazývá „kognitivně-evaluativní“ a ukazuje obecnou spokojenost se životem a jeho vědomé hodnocení (Popelková, Gurková 2013, s. 584), (Blatný 2010, s. 198).

Subjektivní pohodou se mimo jiné zabývá Světová zdravotnická organizace, která tento pojem zahrnuje do úplného zdraví, ve kterém se nejedná jen o choroby a poruchy, ale o celkovou fyzickou i psychickou pohodu (Blatný, et al. 2005, s. 12).

3.2 Struktura subjektivní pohody

Struktura subjektivní pohody se může lišit podle určitého úhlu pohledu. Podle jednoho z možných přístupů se subjektivní pohoda dělí na šest částí. Patří sem sebezpřijetí, což znamená, že má dotyčný pozitivní postoj k sobě samotnému. Dále sem lze zařadit pozitivní vztahy s druhými lidmi, autonomii a zvládání životního prostředí. Pokud jedinec dobře vychází s ostatními lidmi, navozuje to u něj pocit pohody a pozitivismus. Každý by měl být také do určité míry samostatný a nezávislý. Pod zvládáním životního prostředí si můžeme představit zvládání životních povinností a přehled o okolním světě. Člověk by měl mít rovněž určitý smysl života, k danému cíli směřovat a neustále se vyvíjet, což spadá pod osobní rozvoj (Blatný, et al. 2005, s. 15, 16).

Struktura subjektivní pohody dítěte je podobná jako u dospělého jedince, akorát se vždy trochu liší v závislosti na jeho věku. Už u malého dítěte je potřeba budovat lásku k němu samému, aby mělo pozitivní vztah k ostatním dětem i dospělým, umělo s nimi jednat a vycházet. V samostatnosti a zvládání povinností u dítěte a u dospělého je také velký rozdíl. Když bude dítě cítit, že zvládá nespočet věcí samo, může se na sebe spolehnout a úměrně k jeho věku je nezávislé, přispěje to k jeho pohodě.

K těmto šesti dimenzím se ještě mnohdy zařazuje zdraví a tělesná zdatnost. To, jak se člověk cítí, v jaké je kondici a jak je pohybově aktivní, má účinek na psychickou pohodu. Poukazuje se také na stabilitu v životě, která dokáže subjektivní pohodu značně ovlivnit. Pokud je vše předem známo, nic nového se nečeká a v životě jedince je nuda, může tento stav vést až k depresím (Blatný, et al. 2005, s. 16).

Tzv. „teorii pohody“ tvoří pět složek: pozitivní emoce, účast, vztahy, smysl a úspěch. Tato teorie původně vznikla z „modelu štěstí“, který se od „teorie pohody“ podstatně moc neliší. Podle této teorie lze subjektivní pohodu zapsat pomocí následující rovnice:

$$OP = \text{ŽS} + \text{vysoké PP} + \text{nízké NP}$$

V rovnici je zkombinováno, jak o štěstí přemýšlíme s tím, co cítíme. Osobní, neboli subjektivní pohoda se tak rovná životní spokojenosti + vysoké pozitivní pocity + nízké negativní pocity. Životní spokojenost zde udává, jak soudíme svůj život. Jak se liší od toho, co si představujeme, od našich snů a ideálů. Pokud se liší málo, bude životní spokojenost vysoká. Pozitivní pocity vystihují, jak často se objevují kladné emoce. Pod složkou negativní pocity jsou zahrnuty všechny záporné pocity. Aby člověk cítil pohodu, musí pozitivní pocity převažovat nad těmi negativními (Akhta 2015, s. 34, 35).

Z jiného pohledu lze subjektivní pohodu rozdělit na čtyři části. Patří sem psychická osobní pohoda, sebeúcta, sebeuplatnění a osobní zvládnání. Do psychické osobní pohody je možné zahrnout pozitivní i negativní efektivitu, štěstí, životní spokojenost, náladu nebo porovnání dosažených cílů s těmi očekávanými (Šťovíčková 2010, s. 12).

Podle jiného pojetí se subjektivní pohoda odvíjí od životní spokojenosti, což znamená, jak je jedinec celkově spokojený se svým životem. Dále ze spokojenosti v důležitých oblastech života, například spokojenost s pracovním uplatněním, u dítěte to mohou být úspěchy ve škole. Mimo životní spokojenosti a celkové spokojenosti je subjektivní pohoda odvozena z pozitivní efektivy a nízké úrovně negativní efektivy. Pozitivní efektivita je ovlivněná příjemnými emocemi a náladami (Šťovíčková 2010, s. 11).

3.3 Zdroje subjektivní pohody

Na základě výzkumů je možné zařadit mezi základní zdroje subjektivní pohody: zdravotní stav, sociálně ekonomický status, věk, náboženské aktivity, vdovství, rodičovství, životní události, sebeúctu a další. Na subjektivní pohodu má určitý dopad i pohlaví. Také bylo zjištěno, že větší pohodu zažívají zdravější a vzdělanější lidé. Jsou obecně pozitivnější a lépe hodnotí svůj osobní rozvoj. Čím je člověk starší, tím kladněji hodnotí zvládnání životních situací a naopak negativněji hodnotí smysl života a osobní rozvoj. Čím níže je člověk na společenském žebříčku, tím menší osobní pohodou prožívá (Blatný, et al. 2005, s. 23).

O tom, jak moc je dítě v pohodě, převážně rozhodují jeho životní aktivity a zdraví. Jak již bylo zmíněno, na jeho celkovou pohodu má svým způsobem vliv i věk a pohlaví, což ale není možné změnit, takže je potřeba, zaměřovat se převážně na první dva zmíněné faktory. Stav dítěte, jeho klid a vyrovnanost je také ovlivněno spokojeností a duševním zdravím rodičů, což souvisí s výše uvedenými zdroji, jako například s náboženstvím nebo sociálně ekonomickým statutem. Všechny zdroje se tedy vzájemně ovlivňují a velmi významně působí na subjektivní pohodu dítěte.

Někteří autoři zdroje subjektivní pohody, rozdělují obecněji na čtyři části: osobnostní dispozice, demografické faktory, sociální vztahy a jak moc se liší očekávané sny od reality. K osobnostním dispozicím patří temperament, sebeúcta nebo optimismus. K demografickým faktorům se může zařadit věk, vzdělání, rodinný stav, sociální status, ekonomický status, zaměstnání, bydlení, víra a další. Pod sociálními vztahy si lze představit vztahy k ostatním lidem (Blatný 2010, s. 199).

3.4 Cesty vedoucí k subjektivní pohodě

Cesta k tomu, aby se člověk cítil v pohodě, byl vyrovnaný a dalo se tak hovořit o duševním zdraví, není jednoduchá. Její průběh je ovlivňován stresem a nadměrnou zátěží. Základní cesty, které vedou k duševní rovnováze, jsou následující.

- Zlepšit tělesné zdraví.
- Sžít se s přírodou, chovat se přirozeně a respektovat přírodní zákony.
- Být schopen zvládat nesnáze a být odolný frustraci.
- Být vnitřně vyrovnaný a umět se ovládat.
- Vidět se objektivně, být otevřen všem zkušenostem a umět se učit od ostatních.
- Mít ze sebe radost, brát se takový, jaký jsem.
- Umět začít od začátku, snažit se o neustálý růst a pokrok.
- Umět prožívat pocity štěstí.
- Esteticky vnímat a mít smysl pro krásu.
- Tolerovat druhé a umět si k nim vytvořit dobrý vztah.
- Být skromný a nebýt sobecký.
- Respektovat morální pravidla. (Blahutková, Dan 2008, s. 124,125)

Snaha tyto rady uskutečnit, je nejlepší cestou k duševnímu zdraví a tak i k subjektivní pohodě. Existuje šest otázek, na které když si člověk odpoví vždy ANO, pociťuje velmi pravděpodobně subjektivní pohodu. Pokud na některou z otázek jedinec jednoznačně ANO odpovědět nemůže, ví tak, na kterou oblast se zaměřit, aby se situace zlepšila (Akhta 2015, s. 35).

Otázky jsou následující:

- Jste spokojeni s tím, jací jste?
- Máte dobré vztahy s ostatními lidmi?
- Máte nějaký svůj životní cíl?
- Můžete o sobě říci, že se nějak osobně rozvíjíte?
- Máte pod kontrolou své činy a myšlenky?
- Žijete tak, že prospíváte sobě i svému okolí? (Akhta 2015, s. 35)

3.5 Možné výzkumy subjektivní pohody

Subjektivní pohoda je zkoumána mnoha způsoby. Existuje několik metod, kterými se zjišťuje její úroveň. Tato práce zmiňuje pouze některé. První metodou jsou sebehodnotící škály, kde respondent posuzuje několik částí (autonomie, osobní rozvoj atd.). Další možností zkoumání subjektivní pohody jsou metody, které hodnotí prožívané štěstí a emoce. V této oblasti se používá také čtyřpoložková škála psycholožky S. Lyubomirsky a jejích spolupracovníků, pomocí které se dokáže změřit úroveň subjektivního štěstí. Pomocí jiných metod psychologové zase měří úroveň převažujících pozitivních emocí. Tyto metody jsou převážně zaměřené na dobrou náladu, veselost a smysl pro humor (Blatný, et al. 2005, s. 26, 27).

Dalším možným přístupem jsou metody, které hodnotí spokojenost se životem. Pomocí strukturovaného rozhovoru mohou psychologové zkoumat kvalitu života. Další metody jsou zaměřené na hodnocení osobního růstu nebo rozvoje. V tomto případě se jedná o šestibodové škály, které obsahují devět položek a zaměřují se na osobní zaujetí, zapojení jedince do postupů a možnost změny. Do další možné metody patří například dotazník, který obsahuje 12 událostí. Respondent zde uvádí jednu příčinu u každé události a hodnotí ji na příslušné škále (Blatný, et al. 2005, s. 27, 28).

3.6 Vztah optimismu, cílů a subjektivní pohody

Optimističtí lidé mají tendenci dívat se do budoucna pozitivně, netrpí příliš úzkostmi, depresemi, nezažívají tolik hněvu a negativních emocí. Optimismus pomáhá lépe odolávat zátěži a problémům. Ty samé situace tak optimističtí lidé prožívají mnohem příjemněji a pohodověji než lidé pesimističtí. Také se dokážou lépe vyrovnat s tíživou situací a podnikají více kroků k jejímu možnému zlepšení. Více plánují a snaží se vždy najít nějakou kladnou stránku věci (Blatný, et al. 2005, s. 59, 60).

Optimisticky založení lidé tak častěji zažívají subjektivní pohodu než lidé pesimističtí. Nepřipouští si tolik rizik, když pak ale přesto negativní skutečnosti nastanou, zvládají je mnohem lépe. Lidé, kteří se dívají do budoucna optimisticky, nemají takový strach a stres z možných problémů a jsou přesvědčeni, že pokud se problémy objeví, zvládnou je (Blatný, et al. 2005, s. 60).

Optimističtí lidé také více plánují a umí si stanovit reálné cíle. Vytyčení cílů a náplně života má též vliv na životní spokojenost, což ovlivňuje subjektivní pohodu. V celkové spokojenosti je klíčové to, že jedinec věří ve splnění svých snů a cílů a že tak pocituje motivaci k činnostem, které jsou cestou k jejich uskutečnění. Člověk se úspěšným plněním svých snů stává sebevědomější. Čím více jich má stanovených, tím více zažívá úspěchů a tím větší subjektivní pohodu prožívá. Mnoho cílů může být ale spojeno s větším množstvím stresu. Zde právě záleží na tom, jak je jedinec založený (Jarošová 2008, s. 43, 44).

3.7 Subjektivní pohoda dítěte

Jak se dítě cítí, v jakém je psychickém rozpoložení, jak je sebevědomé a jak je vyrovnané se situací doma a ve škole, to vše dohromady ovlivňuje, v jaké je pohodě. Všechno závisí na výše uvedených okolnostech a je to velmi individuální, tedy subjektivní.

V běžných případech, dítě nadevše minule své rodiče a nezáleží na tom, jestli pochází z úplné, neúplné, problémově zatížené, bohaté nebo chudé rodiny. V každé rodině je situace úplně jiná. Jinak se k sobě rodiče chovají a jinak vychovávají své děti. Každá rodina tráví jiným způsobem volný čas, zajímají ji jiné věci a reaguje jinak na příjemné a nepříjemné události v jejím okolí. Každé dítě má jiné předpoklady, je jinak citlivé a má určité zvyky, které bere jako samozřejmé. To všechno ovlivňuje pohodu u dítěte.

Ať mají rodiče jakékoliv problémy, pokud své dítě milují, měli by se především snažit, aby bylo spokojené. To ale neznamená, že budou popírat všechny své problémy a nemyslet vůbec na sebe. Důležité je dítě o všem informovat, nesnažit se ho do problémů zatahovat více, než je nutné, vysvětlit mu, co se děje a především, co se nejspíš dít bude. Dítě by mělo vědět, co se pro něj mění a že se nemá čeho bát. Mělo by být ušetřeno hádek, sporů a obviňování. Chování rodičů k dítěti je důležité přizpůsobit jeho věku.

Pohoda dítěte nemusí být vždy ohrožena jen špatnými vztahy mezi rodiči. Dítě může mít problém ve škole, s kamarády, láskami, může mu chybět potřebné sebevědomí, nebo nemusí zvládat některou z životních situací. Nikdo nezná dítě lépe než jeho rodiče (ve většině případů) a ti na základě zkušeností nejlépe vědí, jak v těchto situacích dítěti pomoci, nebo mu alespoň situaci ulehčit. Nejdůležitější je, aby vždy dítě vědělo, že se na své rodiče může obrátit, že má u nich své zázemí a pocit bezpečí.

3.8 Reakce dětí na spory mezi rodiči

Každé dítě reaguje na spory rodičů jiným způsobem. Záleží to na jeho věku, vlastnostech, temperamentu, charakteru, ale také zkušenostech. Dost často je reakce dítěte jeho obrana, kdy na sebe touží upozornit a získat pozornost. Jako příklad lze uvést lež. Dítě chce, aby se na lež přišlo a aby rodiče viděli, že se něco děje. Někdy začnou děti krást, nebo mívají noční děsy. Někteří zase reagují přehnanou lhovostí. Dělají, že se jich situace v rodině netýká, nebo si přejí, aby se jich netýkala. V krajním případě mohou spory vyústit až v útěk z domova. Někdy dítě pocítuje vinnu a je zamlklejší než jindy. U menších dětí se může objevit koktání či pomočování. Některé děti neposlouchají a jsou vzdorovité, jiné jsou zase přehnaně poslušné. Může se objevit nechutenství, přehnaná agresivita a úzkost. Typickým projevem špatné rodinné situace je zhoršení prospěchu ve škole. K tomu se někdy přidají poznámky učitelů a spolužáků, což dítěti rozhodně neprospívá (Špaňhelová 2012, s. 46–70).

4. Vybraná rodina

Rodina, o které se bude psát v následujících kapitolách, byla vybrána, protože splňuje všechny předpoklady pro výzkum bakalářské práce. Rodina je úplná, manželé spolu nemají kvalitní vztah, obě děti navštěvují střední školu a všichni souhlasí s tím, že budou spolupracovat a mluvit o osobních a často velmi citlivých problémech. Ulehčující okolností je dlouhodobý, velmi blízký vztah rodiny a autorky této práce.

Vybraná rodina se skládá ze čtyř členů. Matky, otce a dvou dcer. Pro přehlednost této práce je rodina fiktivně pojmenovaná takto: rodina Dvořáková, otec Petr Dvořák, matka Petra Dvořáková, starší dcera Lucie Dvořáková a mladší dcera Lenka Dvořáková. Rodina žije v menším městě v panelovém domě 3+1. Žijí zde téměř 17 let.

4.1 Výzkum v rodině

Hlavním cílem práce je vypořádat důsledky konfliktů mezi rodiči na subjektivní pohodu dětí. V první řadě je třeba zjistit aktuální situaci v rodině z pohledu každého jejího člena. Dále se zaměřit na konkrétní potíže v rodině, na problémy s komunikací, na sociální oporu mezi jednotlivými členy rodiny a na analýzu prožívání dítěte.

Pro naplnění cílů bakalářské práce byl zvolen jako nejvhodnější výzkumná metoda – rozhovor. Díky dlouholetému přátelskému vztahu s rodinou, nebyl takový problém navázat bližší kontakt, jako kdyby se setkání uskutečňovala pouze pro účely této práce. Samozřejmě byla rodina ubezpečena o naprosté anonymitě.

První část rozhovorů se zaměřovala obecnějším směrem. Hlavním tématem byly záliby členů rodiny, jejich denní režim, minulost a vše, co bylo třeba k prohloubení znalostí o dané problematice. Po jednotlivých členech rodiny bylo žádáno, aby mluvily o sobě, o ostatních ve svém okolí a popsaly svůj běžný den. Když se uvolnilo počáteční napětí, přešla řeč na minulost rodiny. Tato část se nejvíce týkala partnerů. Děti pochopitelně vyprávěly jen o té době, kterou pamatují. Ke konci rozhovoru se přešlo k problémům v rodině. Cílem této první části bylo, dozvědět se informace potřebné k charakteristice

rodiny a zasvětit čtenáře bakalářské práce do rodinné situace. Tyto rozhovory byly spíše takovým přátelským povídáním, na jehož konci byly shrnuty nejvýznamnější poznatky pro tuto práci.

O několik týdnů později se konaly čtyři polostrukturované rozhovory, které se uskutečnily doma u vybrané rodiny. Toto místo bylo vybráno proto, aby bylo prostředí pro dotazované co nejpříjemnější. Jednotlivé rozhovory byly vždy načasované tak, aby kromě tazatele a respondenta, nikdo jiný nebyl doma. Pozornost zde byla soustředěna nejen na odpovědi, ale také na reakce a chování respondenta.

4.2 Zařazení rodiny

Vybraná rodina plní všechny základní rodinné funkce. Zajišťuje svým dětem jak biopsychické, tak psychické potřeby. Dívky doma cítí lásku, zažívají pocit bezpečí, mají pravidelný životní rytmus, obstarané jídlo, pití atd. Přestože se rodiče snaží svým dětem zajistit všechny potřeby, lze tuto rodinu zařadit do rodin tzv. funkčních. Zde by bylo možné namítnout, že rodina patří spíše do skupiny problémových rodin, protože krize trvá už delší dobu. Nicméně tato hranice je subjektivní a v porovnání s rodinami, které do problémových rodin nesporně patří, je na tom vybraná rodina dobře.

O rodině nemůžeme říci, že je problémově zatížená, neboť nespadá ani do jedné z uvedených skupin, které problémově zatíženou rodinu charakterizují. Rodiče dříve těhotenství plánovali a měli na to už přiměřený věk, takže nemůžeme říci, že se jedná o rodinu nezralou. Rodiče nekladnou na děti přehnané nároky, nechtějí po nich výborné výsledky za každou cenu a rozhodně po dětech nepožadují, aby braly své rodiče jako autoritu. V rodině nechybí řád a není tu ani náznak rozmazlování. Rodina se neizoluje od okolí ani nikdy své děti neodkládala k cizím lidem. Spíše naopak od nich rodiče měli problém odcházet. Jedinou skupinou, do které by bylo možné rodinu zařadit je tzv. rodina přetížená. Rodiče skutečně mají hodně práce a povinností, takže nemají téměř žádný volný čas. V této rodině je upřednostňován výchovný styl opřený o autoritu. Matka i otec zde mají stejnou moc, takže se jedná o rodinu egalitární.

V této rodině se můžeme často setkat s tzv. tichou domácností, s přehazováním odpovědnosti na dítě a s neshodami rodičů. Rodiče zde nemají problém s dítětem, ale sami se sebou. Manželé na začátku vztahu prošli všemi fázemi a zřejmě byl jejich vztah pevný. I když postupovali velmi rychle a brzy se vzali, v prvních letech soužití byli spokojeni. Věděli, že se vztah během manželství mění, pouze se s tím ale smířili a přestali o něj úplně pečovat. Jejich hlavní motivací manželství udržet jsou jejich dcery. Ani jeden z manželů si však nemyslí, že by se dal zachránit vztah mezi nimi.

4.3 Charakteristika vybrané rodiny

Petra Dvořáková (matka)

Petre Dvořákové je 49 let. Už 26 let je vdaná za Petra. V mládí navštěvovala gymnázium a jejím snem bylo vystudovat vysokou školu. To se jí z finančních důvodů nepodařilo, tak hned po maturitě začala pracovat v našem hlavním městě. Za svůj dosavadní život vyzkoušela tři povolání, přičemž každé bylo z jiné branže. Po svatbě se přestěhovala do svého rodného města a začala zde pracovat v jedné nejmenované menší firmě. Petra v mládí ráda sportovala, milovala lyžování, plavání, tenis. Ráda chodila ven s kamarády, ale také doma často četla, šila nebo poslouchala muziku. Nyní Petru zaplavily domácí povinnosti a nemá už tolik času na své koníčky. Když se vrátí z práce, tak vaří, uklízí, pere a žehlí, a to téměř každý den pořád dokola. Hospodyně je více než dobrá, ale mnoho času na sebe jí už nezbyvá. Přestala sportovat, za kamarády občas sice zajde, ale raději ve svém zbylém čase odpočívá u televize, knížky nebo rádia.

Petr Dvořák (otec)

Petr Dvořák se narodil před 50 lety. Navštěvoval střední odbornou školu a brzo po jejím absolvování si našel první zaměstnání. Tam působil poměrně dlouhou dobu. Od té doby vystřídal 5 pracovních míst. Nyní už několik let působí ve firmě jako vedoucí a je zde velmi spokojený. Petr pochází původně z Prahy, ale hned po narození Lucie se přestěhoval se svoji ženou do jejího rodného města. Před svatbou byl Petr hodně časově zaneprázdněný. Měl spoustu zájmů a koníčků. Nejvíce miloval sport a to v každém směru. Aktivně hrál volejbal a šachy. Těmito dvěma koníčkům se věnoval pravidelně. Občas si

s kamarády zahrál fotbal, hokej, tenis nebo si šel jen tak zaběhat. Petr se zajímal také o sport, který se vysílal v televizi. Kromě toho rád poslouchal hudbu, přehrával si své nejoblíbenější písničky na kazety a vytvářel si tak vlastní alba. V současné době se už Petr tolik o tyto činnosti nezajímá. Co se týče aktivního sportu, tak prohlašuje, že už vyšel z formy. Na muziku už také nemá tolik času jako dříve, protože do večera pracuje. Dvakrát do týdne chodí s kamarády trénovat kulečnick, kterému se začal věnovat až po svatbě.

Lucie (starší dcera)

Lucie je starší sestra Lenky. Je jí 19 let a letos ji čeká maturita na gymnáziu. Jako malá vyzkoušela několik kroužků, od manuálních, uměleckých, až po různé sporty. Hrála tenis, cvičila aerobik, gymnastiku, hrála divadlo, chodila na různé tance nebo třeba na vyrábění. Všechno ji bavilo, ale vždycky jen chvilku. Když už aktivita začala být stereotypem, toužila vyzkoušet jinou. Nejvíce jí sedlo herectví a tanec. Tomu se věnuje ještě dnes, i když ne pravidelně. V dětství byla Lucie velmi aktivní. Kromě zmíněných kroužků každý den vyrážela s kamarádkami ven, kde společně hrály různé hry, jezdily na kolečkových bruslích a kole. Ráda také organizovala soutěže a aktivity pro ostatní. Nyní spíše zajde s kamarády na kafe a sem tam někde na diskotéku či na skleničku. Sportu se věnuje spíše příležitostně. Ráda lyžuje, jezdí na kolečkových bruslích nebo plave. Mezi její hlavní koníčky patří cestování a akce s kamarády.

Lucie je cílevědomá a rozvážná. Než něco řekne, velmi dobře si to rozmyslí. Má ráda ve věcech pořádek a velmi ráda plánuje. Dělá si harmonogramy dne, které si často zaznamenává i na papír. Lucie je také kamarádká. Než si však k někomu najde cestu a začne mu věřit, nějakou dobu to trvá. Mezi její slabé stránky patří hádavost a lenost. Neumí nechat věci jen tak a potřebuje si je vyříkat, což se jí nikdy nepodaří po dobrém. Často má také problém přinutit se k určitým činnostem. Když se jí to potom podaří, tak ji aktivity těší, ale dost často je lenost silnější a na aktivity vůbec nedojde. Lucie mívá občas špatnou náladu, i když vlastně neví proč. Také neumí dobře vyjadřovat své pocity. To bylo znát i z rozhovorů, které se uskutečňovaly pro tuto bakalářskou práci.

Lenka (mladší dcera)

Lucky mladší sestra studuje také gymnázium. Je jí 16 let. I ona jako malá chodila s kamarády ven a navštěvovala různé kroužky, i když už ne tolik jako její sestra. U Lenčiných koníčků převažoval vždy tanec. Lenka nebyla moc šikovná na sport, zato manuální práce jí šly výborně. Už od mala krásně kreslila. Nikdy se tomu nijak více nevěnovala, ale její obrazy jsou i tak moc hezké. Tím, že je Lenka mladší, měla v dětství mnohem větší možnost pracovat s výpočetní technikou, čehož ráda využívala. Už na prvním stupni základní školy uměla nejběžnější práce s počítačem, na kterém trávila a i dnes tráví mnoho času.

Lenka je velmi komunikativní, citlivá a pravdomluvná. Dokáže ledacos zařídit a je ve většině věcí samostatná. O domácí práce se však nikdy moc starat nemusela, takže jí i dnes dělají potíže a moc se do nich nezapojuje. Mezi její slabé stránky patří nepořádnost a přesvědčení, že její názory a domněnky jsou nejlepší a nikdo jiný než ona, nemá pravdu. Ani jedna ze sester nemá problémy se školou. Každá však prosazuje jinou taktiku. Lucie má ráda věci v pořádku, vše chce mít splněno a to, v co nejbližší době. Lenka chce projít s co nejmenší námahou a vše dělá ráda na poslední chvíli. Oběma dívkám jejich strategie vychází a ve škole mají dobrý prospěch.

Přítel Lucie

Do rodiny Dvořáků už můžeme zařadit Luciina (starší dcera) a Lenčina (mladší dcera) přítele. Pro zachování anonymity jsou v této bakalářské práci pojmenováni jako Adam a Ondřej. Adam je přítel Lucie. Chodí spolu 4 roky, od Luciiných patnáctých narozenin. Lucii s Adamem seznámila kamarádka. Adam je o 5 let starší než Lucie, je mu tedy 24 let a studuje vysokou školu ekonomickou. Přes týden bydlí na koleji, ve čtvrtek večer přijíždí domů k rodičům a víkendy tráví většinou s Lucií. Adam je podle Lucie hodně společenský a upřímný. Má rád sport, kterému se věnuje ve svém volném čase.

Přítel Lenky

Přítel Lenky je stejně starý jako ona. Dokonce spolu navštěvují jednu třídu. Ondřej je velmi tichý a bystrý. Když promluví, jeho věta je vždy smysluplná. Tím, že oba navštěvují stejnou třídu, tráví společně hodně času. Jsou spolu každý den ve škole, někdy po škole a dost často i o víkendu. Jednou jsou u Dvořáků, jindy zase u rodičů Ondřeje. Ondřej se velmi dobře učí a v budoucnu by rád studoval práva nebo nějaký obor zaměřený na jazyky.

Petřin otec (děda dívek z matčiny strany)

Kromě nejbližší rodiny patří k Dvořákům další lidé, kteří ovlivňují jejich život. Především to jsou prarodiče Lucie a Lenky. Petra (matka dětí) už má jen otce. Maminka jí zemřela před několika lety. Petřin otec, po několika neúspěšných pokusech navázat další vztah, žije sám. Bydlí na vesnici, která sousedí s městem, kde žijí Dvořákové. Petřin otec se snaží být dobrým dědečkem, ne však vždy se mu to daří. Lucie s Lenkou k němu mívaly moc hezký vztah, nyní však jejich vztahy trochu ochladly. Dědeček už trochu zapomíná a dívky nevědí, o čem si s ním mají povídat. Jejich rozhovory tak působí trochu zdvořile.

Petrova matka (babička dívek z otcovy strany)

Rodiče Petra (otec dětí) jsou už mnoho let rozvedeni. Matka se po několika letech znovu vdala a přestěhovala na vesnici. Babička dívek je velmi aktivní, neustále pracuje doma a na zahrádce. Ve volném čase chodí na pole a věnuje se rodině. Svá vnučata má moc ráda a ony zase ji. Každé prázdniny tráví u babičky a dědy nejméně jeden týden. Přiřazený děda je u dívek také velmi oblíbený. Už od mala se jim věnuje, jako by byly jeho pravé vnučky. Děti jsou u této babičky s dědečkem moc rády a prázdniny bez nich si neumí ani představit. Podle Dvořáků babička s dědou nemají manželství podle jejich představ, přesto jsou zřejmě v celku spokojeni.

Petrův otec (děda dívek z otcovy strany)

Otec Petra se také znovu oženil a to o dost dříve než jeho matka. S novou manželkou zůstal bydlet ve stejném městě a bytě, kde Petr vyrůstal. Petrův otec žije se svojí ženou skromně, ale spokojeně. Rádi společně hrají počítačové nebo deskové hry, karty či se jen tak dívají na televizi. Oba dva jsou nekonfliktní a zřejmě i v manželství spokojeni. Vnučky k nim také rádi jezdí a rozumí si s nimi. Babička s dědou občas mívají zdravotní problémy, takže

jejich návštěvy nejsou tak časté, jako je tomu u Petrovy matky. Tento dědeček s babičkou nemá tedy tak blízký vztah se svými vnučkami jako druhá babička s dědou (Petrova matka s manželem), převážně proto, že se tak často nevidí. Pravidelně si ale volají a jsou v kontaktu.

Petrova sestra (teta z otcovy strany)

Petr i Petra pochází ze dvou dětí. Petrova mladší sestra má už dávno svoji vlastní rodinu. S manželem a dvěma dospělými syny žijí společně na vesnici. Starší syn je přes týden na internátě a na víkend se vždy vrací domů. Mladší syn dojíždí do školy z domova. Petrova sestra si s manželem příliš nerozumí a jejich vztah není harmonický. V této rodině to příliš nefunguje. Hádky tu jsou na denním pořádku. Petr s Petrem ani jejich děti se s touto rodinou příliš nescházejí. Přibližně se vidí tak jednou až dvakrát do roka. Nikdy si nic neudělali, ale nijak zvlášť si nerozumí. Ani Lucie s Lenkou nemají tuto tetu se strýcem příliš v oblibě.

Petřin bratr (strýc z matčiny strany)

Bratr Petry také žije se svoji rodinou na vesnici v rodinném baráku. Tato rodina je naopak harmonická a plně fungující. Petřin bratr má dvě dcery. Starší dceři je 16 let, mladší 12 let. Ve volném čase společně jezdí na výlety, na chalupu nebo jen tak sedí a odpočívají na zahradě. S touto rodinou mají Dvořákoví naopak vztahy velmi dobré. Volají si, navštěvují se tak jednou měsíčně a drží spolu. Lucie s Lenkou jsou rády kdykoliv tetu se strýcem vidí a se sestřenicemi se dokonce schází zvlášť a jsou z nich kamarádky.

Vztahy s rodinou

Lucie (starší dcera) s Lenkou (mladší dcera) si jak s bratranci, tak se sestřenicemi velmi rozumí. S bratrem Petry (matka dětí) se navštěvují a párkrát za rok scházejí. Se sestrou Petra (otec dětí) se tak často nevidí. Nicméně alespoň jednou do roka se snaží celá rodina sejit. Co se týče prarodičů, tak tam se rodina více schází s babičkou a dědou z Petrovy strany. Nebývalo to tak vždycky. Když byly Lucie s Lenkou malé, vídaly se více s babičkou a dědou od Petry, už také proto, že bydleli blíž.

4.4 Historie rodiny

Seznámení Petry s Petrem

Petra (matka dětí) s Petrem (otec dětí) se seznámili před 23 lety na jedné párty. Byl páteční večer a Petr se svým kamarádem vyrazili za zábavou. Byla tam také Petra, která v Praze pracovala a měla tu tak několik přátel. Petra s Petrem se dali do řeči a byli si sympatičtí. Hned další týden spolu šli na kafe, do kina, na zmrzlinu. Začali se scházet čím dál tím více. Z častých schůzek po práci to přešlo na společně strávené víkendy. Po 3 měsících Petra usoudila, že dojíždět z domova každý den do Prahy zabere většinu času a že by pro ni bylo lepší bydlet v Praze. Nastěhovala se tedy k Petrovi a tím i k jeho rodičům. Soužití nebylo jednoduché. Petrova matka s manželem měli malý byt, takže se tam všichni špatně vešli. Často se hádali a Petr s Petrou špatnou atmosféru špatně nesli. Nicméně v tu dobu bylo velmi těžké sehnat byt a oni na něj stejně neměli peníze. Asi tak po roce a půl od jejich seznámení se konala svatba. V tu dobu stále ještě žili v Praze.

Narození Lucie

Za rok a půl od svatby Petra (matka dětí) zjistila, že je těhotná. Oba si dítě přáli, takže je zpráva velmi potěšila. O to více začali řešit svoji bytovou situaci. V podmínkách, ve kterých žili, s dítětem být nechtěli. Byt se jim ale získat nepodařilo, takže když se Lucie narodila, všichni tři se společně přestěhovali k rodičům Petry. Ty ale také neměli o moc větší byt. Bydlel tam navíc ještě Petřin bratr, takže do chvíle, než si Dvořákovi našli vlastní byt, bylo potřeba srovnat 6 lidí do poměrně malého prostoru. Panovala zde mnohem lepší atmosféra než u Petrových rodičů, takže byli Dvořákovi spokojeni.

Narození Lenky

Asi po roce se podařilo najít byt se dvěma pokoji a kuchyňským koutem. Dvořákovi se tak odstěhovali do svého prvního společného bytu, kde žili něco málo přes rok. Poté Petra (matka dětí) otěhotněla a nastal znovu tentýž problém. Byt byl pro čtyři lidi příliš malý. Tentokrát s hledáním nebyl zase takový problém. Shodou okolností byl nedaleko jeden větší byt volný, takže se začalo připravovat stěhování. Narodila se Lenka (mladší dcera) a Dvořákovi tak byli kompletní. Petra byla na mateřské dovolené, Petr chodil do práce

a všichni byli spokojeni. Všechny tři babičky a dědečkové byli nadšeni z prvních vnučat a Dvořákovi často navštěvovali. Ti kdykoliv potřebovali, tak jim mohli zavolat a oni rádi děti pohlídali.

Dětství Lenky a Lucie

První společné roky byly pro rodinu náročné. Dvořákovi neměli moc peněz, ani času, ale měli krásný vztah a byli šťastni. Lucie (starší dcera) začala chodit do mateřské školy a Petra (matka dětí) tak měla trochu více volného času. Kolem oběda vždy Lucii vyzvedávala a ta jí odpoledne pomáhala s péčí o mladší sestru Lenku. Když obě dívky začaly chodit do školy a Petra do práce, konečně měla rodina více peněz a sem tam si dopřála nějaký výlet či prodloužený víkend. Nejčastěji však rodina jezdila na dovolenou k babičkám a dědečkům, kteří je rádi viděli, bylo tam o ně dobře postaráno a vyšlo to finančně nejlevněji. Dívky měly prázdniny u babičky moc rády, byla tam zábava a nějaký ten čas bez rodičů všem stranám prospěl. Celá rodina vzpomíná na tuto dobu velmi ráda. Petra s Petrem měli moc dobrý vztah, což se přenášelo i na děti. Lucie s Lenkou si z této doby pamatují pohodové víkendy, které celá rodina trávila doma. Dívky si hrávaly v pokojíčku, Petra v kuchyni vařila a Petr pomáhal, kde bylo třeba. V poledne společně obědvali a odpoledne koukali na nějaký zajímavý film nebo se šli projít. Rádi chodili jen tak k řece nebo na zmrzlinu. V létě se jezdili společně koupat, v zimě chodili sáňkovat. Všichni měli moc rádi společné Vánoce, které trávili nejčastěji s rodiči Petry, ale někdy jen sami v úzkém rodinném kruhu. Lucie s Lenkou Vánoce milovaly, protože se jim je jejich rodiče snažili udělat vždycky co nejkrásnější. Petr s Petrou zažité rituály, na které byli sami zvyklí ze svého dětství, předávali dál a postupně si je oblíbily i Lenka s Lucií.

Společná dovolená

Když už byla děvčata větší a chodila na druhý stupeň, zlepšila se trochu u Dvořáků finanční situace a rodina vyjela na svoji první společnou dovolenou. Dříve Lucii s Lenkou brali na dovolenou spíše babička s dědečkem. Díky nim se Lucie (starší dcera) dostala už jako malá k moři, dívky strávily jeden týden v roce na horách nebo třeba u vody. Dvořákovi si nikdy nestěžovali na to, že mají málo peněz, na zaplacení dovolené pro čtyřčlennou rodinu však většinou moc nezbyvalo. První dovolená ve čtyřech tak byla pro všechny velký zážitek. Nejele se sice nikam do zahraničí, ale pouze do jedné chaty

v horách. Nikomu to však nevadilo a všichni si to moc užili. Od té doby se Dvořákoví snaží jezdit na společnou dovolenou každé léto. Někdy jedou do Čech, někdy do zahraničí. Přestože už jsou dívky dnes poměrně velké a mají svého vlastního partnera, na dovolenou se svými rodiči vždycky rády vyrazí. Týden v létě stráví mimo domov se svým přítelem, týden s rodiči a jeden týden si vymezí pro své prarodiče. Na zbytek léta si většinou najdou nějakou brigádu a pracují. Snaží se vydělat peníze na dovolenou na příští rok či na nějaké jiné aktivity.

Vztah Petra a Petra v dětství Lucie a Lenky

Celé dětství bylo pro Lucii a Lenku šťastné. Petra s Petrem se měli rádi a jako manželé i jako rodiče skvěle fungovali. Dětem se věnovali, jak mohli, všechnen volný čas trávili s nimi. O výchově se vždycky bavili společně a nikdy před nimi nepomlouvali jeden druhého. Dívky pamatují pouze na jednu jedinou hádku jejich rodičů. Jednalo se o výměnu názorů, která trvala jen pár minut. Poté spolu rodiče chvíli nemluvili, ale za pár hodin bylo vše jako dřív. Jinak se rodiče nehádali. Přiznávají však, že nikdy neměli moc společných zájmů a co bavilo jednoho, nebavilo druhého. Vždy program však přizpůsobovali svým dětem, takže se na něm většinou v pohodě shodli. Často měly konečné slovo Lucie s Lenkou nebo Petra. Petr se většinou přizpůsobil, a když se mu něco nelíbilo, tak tiše mlčel.

Změna vztahu Petra a Petry

Když bylo Lucii (starší dcera) 15 let, nastal ve vztahu Petra a Petry zlom. Těžko říci, zda byl náhlý, nebo postupný. Každý člen to vidí trochu jinak. Lucie si toho všimla o něco dříve než Lenka (mladší dcera). Ta sice zpozorovala, že už to není takové jako dřív, nevěděla však, čím to je. Nespojila si danou situaci se zhoršujícím se vztahem jejich rodičů. Lucie už byla starší a uvědomovala si, jak se u nich doma vše pomalu mění. Během těch čtyř let se vztah Petra a Petry neustále zhoršoval. Lucie si myslí, že se vše začalo měnit v momentě, kdy si našla kluka. Rodiče Lucie mají Adama (přítel starší dcery) rádi, ihned ho vzali do rodiny a počítají s ním při každé rodinné akci. Nikdy jim nevadilo, že je o 5 let starší a že když s ním Lucie začala chodit, byla ještě dítě, zatímco z Adama byl už vysokoškolák. Něco se však změnilo. Lucie najednou začala mít mnohem více soukromých plánů, trávila čím dál tím méně času doma a neměla tolik času na aktivity

s rodinou. Rodiče Lucii nikdy nic nevyčítali, nicméně ona cítila a myslí si, že se jejich vztah začal kazit právě v tuto dobu. Když si pak navíc ještě našla kluka Lenka (mladší dcera) a ani ona už neměla tolik času na své rodiče a svoji sestru, zajatý program Dvořáků se začal od základu měnit.

4.5 Současná rodinná situace

Podmínky pro život

V současné době Dvořákovi bydlí stále ve stejném bytě, jako když se Lenka (mladší dcera) narodila a jsou tam vcelku spokojeni. Lucie (starší dcera) s Lenkou obývají jeden pokoj, což jim většinou nevadí. Někdy se stane, že se moc nepohodnou a pak by byly rády za pokoj vlastní. Petra (matka dětí) s Petrem (otec dětí) už několik let pracují stále ve stejných firmách. Občas se jim finančně daří lépe, občas žijí od výplaty k výplatě. Rádi by časem zrekonstruovali svůj byt, který mají vybavený stejně, jako když si ho pořídili. Zatím na rekonstrukci nemají peníze. Dívky studují a neustále něco potřebují, takže velká část výplaty jde právě tímto směrem. Lucie s Lenkou jsou již nyní mnohem samostatnější, než tomu bývalo dříve, takže by se dalo předpokládat, že Petrovi a Petře přibude volný čas. Nicméně podle Petry se množství práce okolo domácnosti a zaměstnání moc nemění.

Popis běžného dne Petry a Petra

Den u Dvořáků vypadá asi takto: Ráno Petr (otec dětí) s Petrou (matka dětí) vstávají velice brzy. Každý odjíždí do svého zaměstnání, kde stráví většinu dne. Petra se vrací okolo druhé hodiny domů. Přijede, uvaří si kávu a okolo třetí hodiny začíná pracovat doma. Každý den vaří oběd na druhý den. Když je potřeba, tak uklízí, žehlí, pere, peče a dodělává, co je třeba. Její práce končí někdy kolem šesté až sedmé hodiny. Pak se jde umýt a unavená z celého dne ulehá do postele už kolem osmé hodiny. Někdy si ještě chvíli čte a nad knížkou často usíná. Petr se vrací z práce o něco později. Pracuje do třech hodin a než dojedě domů, tak je často o hodinu více. Většinou si z firmy ještě nějakou práci doveze, takže po krátkém odpočinku usedá k počítači a znovu pracuje. Okolo šesté hodiny

ho volá Petra na večeři. Poté jde ještě chvilku pracovat. Když je s prací toho dne spokojený, odreaguje se nějakou hrou na počítači. Kolem půl osmé se jde Petr umýt a navečer usedne s dcerami k televizi. V tu dobu už Petra spí.

Z výše popsaného odstavce lze konstatovat, že Petr (otec dětí) s Petrou (matka dětí) nejenže netráví žádný volný čas společně, ale ani se spolu většinou nevidí. Přes den jsou oba v práci, odpoledne Petr stráví u počítače a Petra v kuchyni. Když má Petr konečně volno, Petra odchází spát. Ani o víkendech si Petra s Petrem neudělají čas na sebe. Petra se snaží udělat, co nestihla o všední den, takže zase skoro celý víkend pracuje v domácnosti. Když má zrovna volno, usedá k televizi, kterou vydrží sledovat několik hodin. Petr víkendy také často věnuje práci. Pokud zrovna nepracuje, jen tak odpočívá.

Popis běžného dne Lucie a Lenky

Dívky spolu každý den ráno odjíždí do školy. Tam se občas potkají, většinou se ale vidí až doma. Každá má jiný rozvrh, takže jim vyučování převážně končí v jiný čas. Odpoledne má každá z dívek jiný program, takže se scházejí postupně. Lucie (starší dcera) dost často chodí domů dřív, jelikož Adam (přítel Lucie) je přes týden na koleji. Vrací se tak domů k učení, protože dobré známky ve škole jsou pro ni prioritou. Lenka (mladší dcera) se k učení donutit neumí, Ondřeje (přítel Lenky) má ve městě, takže se domů ze školy vrací později. Lucie se odpoledne učí, poté si uklidí pokoj, jelikož má velmi ráda pořádek a pokud jí zbyde nějaký ten čas, tak si čte knížku nebo kouká na své oblíbené seriály. Večer se usadí s Petrem (otec) k televizi a zhruba do desíti hodin spolu sledují filmy. Lenka většinu volného času tráví s Ondřejem nebo s kamarádkami. Vrací se tak často až na večeři. Poté usedne k televizi nebo prohlíží internet. Pokud jí ve škole hrozí nějaká písemná práce, tak se celý večer učí. Když má ve škole zrovna relativně klid, sleduje s Lucíí a Petrem televizi.

Dvořákovi a škola

Ani jedna z dívek neměla nikdy se školou žádné problémy. Základní škola byla pro obě dost jednoduchá, tak se po jejím skončení rozhodly dát přihlášku na gymnázium. Lenka (mladší dcera) tuto školu navštěvuje teprve prvním rokem a je zde spokojená. Učení zvládá

dobře a s učiteli problém většinou nemá. Díky její povaze jí škola nevezme tolik času, jak rodiče předpokládali. Lenka se učí pouze před ohlášenými písemnými pracemi a hlavně po večerech. Přesto si udržuje hezké známky a těší se na vysokou školu.

Lucie (starší dcera) věnuje škole více času než Lenka. Čeká ji maturita, na kterou se připravuje již od září. Prioritou Lucie byly vždy známky, takže se raději učí i na předměty, kde žádná písemná práce nehrozí. Lucie se nerada pouští do nějakých sporů, takže má ve škole ještě lepší vztah s učiteli než Lenka, která je více drzá. Lucie má výborný prospěch a je ukázněná, takže je mezi učiteli velmi oblíbená.

Rodiče dívek se každý den na školu ptají a známky jejich dcer jsou pro ně důležité. Pokud je nějaký problém, vždy se postaví na stranu dětí proti učiteli. Neexistuje pro ně varianta, že by mohl mít pravdu učitel a obecně neberou školu jako instituci, která by jim měla zasahovat do soukromého života. V tomto případě učitel nemá moc šanci dívkám jakkoliv pomoci. Lucie s Lenkou mají tento postoj převzatý od rodičů, znají jejich názory a učitele do soukromých záležitostí nepouští.

Změny u Lucie a Lenky

Když si Lucie a Lenka našly Adama s Ondrou, nechodily už domů tak brzo jako dříve. O nějaký ten týden později začaly trávit mimo domov i víkendy. Za nějakou dobu se stalo, že Lucie (starší dcera) zůstala u Adama i přes noc a postupem času byla doma čím dál tím méně. Vždy se ale snažila si nějaký čas na rodinu najít a občas s nimi něco podniknout. Už jen proto, že měla výčitky svědomí z toho, že za krizi jejich rodičů může ona. Také přiznala, že se jí po pohodové rodinné atmosféře stýská. Lenka (mladší dcera) uvedla, že až později začala mít podezření, zda za změnu situace u nich doma, může fakt, že si Lucie s Lenkou našly kluky. Několikrát o tom mluvila s Lucií, která ji přesvědčila. Samotnou ji to však nenapadlo.

Vztah Lucie a Lenky s otcem

Dívky samy uznávají, že jsou jejich rodiče mnohem více v pohodě, když jsou sami, než když tráví čas spolu. Někdy se stane, že Petr (otec dětí) přinese odpoledne Petře (matka dětí) květinu, všichni si společně uvaří kávu a povídají si. Lucii (starší dcera) vždy prolétne

hlavou, že se něco mění a všechno bude brzy jako dřív. Její naděje se ale dříve, či později zatím vždycky rozplynuly. Lucie si se svým tátou moc rozumí. Ráda si s ním povídá a vždy když má nějaký problém, ví, že ho její táta dokáže vyřešit. Lucie se zajímá o podobné věci jako Petr, takže se spolu dokáží shodnout na filmu, výletu nebo na jiném způsobu trávení společného času. Lenka (mladší dcera) si díky své otevřenosti dokáže s Petrem povídat ještě mnohem více než Lucie. Dívky na svém tátovi nemají rády jeho negativní přístup k životu a vzteklost. Obě dvě oceňují, že kdykoliv, cokoliv potřebují, jejich táta jim je ochoten pomoci a dokáže pro ně ledacos obětovat.

Vztah Lucie a Lenky s matkou

S matkou si obě dívky také velmi rozumí. I když má Petra (matka dětí) úplně jiné zájmy a priority než Petr (otec dětí), dokážou se dívky shodnout i s ní, protože jsou v těchto věcech více přizpůsobivé. Nezáleží jim na tom, jestli půjdou na dlouhý výlet s tátou, nebo na krátký s mámou. Jsou prostě rády, že jdou na výlet. Obě dívky s Petrou rády nakupují, rády se s ní podívají na romantický film nebo si s ní jen tak povídají. Jejich vztah je blízký a kamarádský. Petra je velmi obětavá. Lucie tvrdí, že tolik oběti po ní ani nechce a že se nerada dívá na to, jak máma kvůli nim nemá žádný osobní život. Obě dívky se shodují na tom, že když je jejich máma našťvaná, začne moc kouřit, někdy si otevře skleničku vína a pak se s ní nedá mluvit vůbec o ničem. V tomto případě pak všichni raději odchází do svého pokoje a snaží se vyhnout jakémukoliv kontaktu s ní. Druhý den se tváří jako, že se nic nestalo.

4.6 Problémy rodičů

Komunikace

Vztah Petry (matka dětí) a Petra (otec dětí) se dostal do takové fáze, že spolu ti dva přestali komunikovat a žijí prakticky vedle sebe. Na jednu stranu je u nich doma stále legrace, všichni čtyři se společně dokážou posadit k jednomu stolu a uvařit si kávu nebo si dát nedělní oběd. Přesto dívky cítí, že tato příjemná atmosféra se vytváří jen kvůli nim. Petr s Petrou spolu dokážou komunikovat, když se jedná o běžné záležitosti. Řeší nákup, plány a vše spojené s Lucií a Lenkou. Jakmile je potřeba vyřešit nějaký problém mezi nimi,

k žádné komunikaci nedochází. Petra své vlastní problémy řeší s kamarádkou nebo hledá řešení v cigaretách. Petr vždy jen nespokojeně zavrtí hlavou a mlčí. Někdy je naštvaný, ale důvod sdělí jen Lucii nebo Lence. Petra se někdy ani nedozví, že je naštvaný a že se mu něco nelíbí. Petra bývá dost často také nespokojená, což dává svému okolí jednoznačně najevo. S nikým nemluví, tváří se nepřátelsky a kouří více, než je u ní zvykem. Všichni doma cítí napětí a čekají, až to Petru přejde. Nikdy se však nestane, že by přišla za Petrem a vyříkala si s ním, co jí vadí. Ani naopak Petr nepřijde za Petrou. Lucie s Lenkou pak cítí nepříjemné dusno, ale vědí, že to nikdy dlouho netrvá. Mnohem více, než napětí mezi rodiči, jim však vadí, že se Petra s Petrem nemají tolik rádi jako dřív. Jak obě dívky uvádějí: „Rodiče se ani nemůžou mít tolik rádi jako dřív, protože se spolu téměř nevidí.“

Rozdílné představy o volném čase

Dívky byly už od dětství zvyklé, že se večery trávily společně u televize. Většinou se všichni shodli na tom, co se bude sledovat. Nyní však zjistily, že lze večery trávit i jinak. Podle nich si jejich rodiče neumí jen tak spolu sednout a povídat. Vždycky se dohadují, který televizní kanál pustí, a když zrovna neběží nic, co by se jim sledovat chtělo, hledají nejlepší možnou variantu z toho, co televizní program nabízí. V současné době se ale Petr (otec dětí) s Petrou (matka dětí) neshodnou už ani na tom, proto Petra odchází raději spát. Nejenže není den, kdy by šla spát Petra s Petrem společně, nedokážou se ale shodnout ani na podmínkách vhodných pro spaní. Petra má ráda teplo, Petr chladno. Ani jednomu se tak nespí v místnosti s tím druhým dobře. Oba sice mají rádi výlety, nicméně každý trochu jinak. Petr upřednostňuje dlouhé procházky do přírody, Petře se procházky líbí, ale krátké a po rovině. Raději jezdí po památkách.

Petr s Petrou spolu mají problém už téměř ve všem. Podle Petry Petr v domácnosti nic nedělá. Petr naopak zase říká, že nemá motivaci, protože cokoliv udělá, tak je to špatně. Dříve existovaly chvíle, kdy si společně například otevřeli víno. Dnes si pije víno každý sám, Petr u počítače, Petra u vaření. Už se několik let nestalo, aby si o víkendu Dvořákovi společně přispali a užili si pozdější snídani, jako to často dělávali dříve. Petra vstává kolem šesté hodiny a pracuje, s tím, že by to jinak nestihla. Petra přestal těšit svět. Tvrdí, že ho

nic nezajímá, nemá žádné koníčky a všechno jen rychle utíká. Podle holek je Petr mnohem více podrážděný a má často špatnou náladu. Jen vzdychá a všechno kolem něj je negativní. Není moc časté, že by mezi Petrou a Petrem proběhl nějaký dotek, polibek nebo si řekli něco hezkého.

Porozumění

V jejich vztahu však úplné porozumění nechybí. Když je nějaký problém, první s kým ho řeší, je jejich partner. Jeden druhému se dokážou svěřit, ale pouze pokud se nejedná o problém, který mají mezi sebou. Oba dva zřejmě cítí, že jejich vztah prochází krizí, nicméně ani jeden z nich to nahlas nepřipustí. Podle Lenky (mladší dcera) a Lucie (starší dcera) si oba rodiče stěžují na svého partnera, na jeho chyby a vlastnosti, které druhému vadí. Dívky o těchto problémech vědí a cítí tlak ze všech stran. Když namítají, že by měl jejich rodič své názory sdělit svému partnerovi a ne si jen stěžovat, dotyčný často jen podotkne: „To máš těžké“. Rodiče holek spolu nekomunikují a často po dcerách chtějí, aby jejich problémy vyřešily za ně. Lucie dost často slýchá větu: „Lucko, nešla by ses zeptat maminky...“ Což rozhodně pro psychiku dítěte není správné.

Otevřenost

Ani jeden z rodičů neumí dávat najevo své city. Petra (matka dětí) přiznala, že nikdy moc city k druhému partnerovi nevyjadřovala a že se jí těžko mluví o tom, co prožívá. Petr (otec dětí) city také moc neprojevuje, nemá však jako Petra tolik problém s mluvením o svém prožitku. Petr by se tedy s Petrou rád bavil, nicméně má pocit, že se to od něho neočekává a že to stejně už nemá smysl. Myslí si, že jejich vztah prostě nefunguje a že se s tím nedá už nic dělat.

Problémy bez dětí

Petr s Petrou dobře fungují, když jsou s nimi jejich děti. Pro okolí tak vypadají jako harmonická rodina, které nic neschází. Když je Lucie s Lenkou doma, na první pohled to vypadá, jako by vše u Dvořáků fungovalo. Pouze oni čtyři a pár známých vědí, že to tak ve skutečnosti není. Ani prarodiče holek netuší, jaké mají doma problémy. Dvořákovi dříve dost často uskutečňovali výlet do kina. Nikdy se však nestalo, že by šli do kina jen Petr s Petrou. Oni sami neumí trávit čas bez svých dětí a mají pocit, že tím, že děti rostou,

pomalu začíná postrádat jejich život smysl. Petra je prý připravená na to, že za nějakou dobu jejich děti vyletí z hnízda. Podle ní by to tak mělo být a také to tak bere. Nemyslí si však, že by se mohla ještě sblížit s Petrem a být zase šťastná. Petr se velmi obává toho okamžiku, až se dívky jednou odstěhují. Má strach z toho, že nebude mít co dělat a že jeho život bude nudný. Podle něj odchodem dětí z domova všechno hezké končí.

5. Rozhovory

5.1 Matka dětí (Petra)

Rozhovor s matkou dětí (Petrou) byl hodně emocionální. Petra často mluvila bez rozmyšlení, rovnou odpovídala na otázky a působila rozčileně. Její odpovědi většinou byly delší než u ostatních členů rodiny. Z rozhovoru je možné se dozvědět, že Petr (otec dětí) s Petrou nikdy neměli moc společných zájmů, na začátku vztahu si hodně povídali a Petře se líbilo právě to, že mají o čem. Společný čas vyplňovali tím, že chodili na rande a mluvili o běžných věcech. Když se sestěhovali, začali mít jiné starosti a přišly první spory, které se týkaly hlavně jejich soužití s rodiči Petra. Petře se v tuto dobu líbilo, jak se jí Petr umí zastat.

Z otázek, které se zaměřují na volný čas, vyplynulo, že Petr s Petrou spolu nemají moc společných zájmů. Když přijde Petra z práce, tak se věnuje domácnosti. Pokud přeci jen nějaké volno má, tak sleduje televizi. Se svým volným časem ale spokojená není, ráda by podnikala mnohem více výletů.

Petra přestože si manžela váží a líbí se jí především, jak se dokáže postarat o děti, není v manželství spokojená. Myslí si, že po tolika letech manželství být spokojené nemůže a že je především důležité shodnout se na vážných věcech.

- **Máte pocit, že je Vaše manželství spokojené?**
(*delší mlčení*) „Ne.“ (*naštvaně*) „Ale co bys po tolika letech chtěla.“
- **Myslíte, že nemůže existovat spokojené manželství i po tolika letech?**
„Jen v romantických telenovelách. Ne, tak prostě nějak spolu vyjdeme. Chod domácnosti běží, rodina je více méně zabezpečena. Na vážných věcech se shodneme.“ (*pokrčení rameny*)

Na otázku, zda je doma pohoda, Petra odpověděla spíše vyhýbavě. Mluvila zde hlavně o pohodě dětí, o tom, že je v domácnosti hodně práce a že se každý den těší na to, až se jako rodina sejdou u kávy. Také Petra přiznala, že jí v manželství chybí láska, něha a společný čas.

Na otázku, zda se její představy o životě shodují s realitou, bez rozmyšlení odpověděla, že ne. Když začala odpověď více rozebírat, připustila, že představy o dětech, se jí vyplnily, o volném čase a celkovém životě, ale moc ne.

- **Shodují se Vaše představy o životě s realitou?**

„No tak to vůbec ne. Vždycky jsem chtěla dvě děti, to je pravda. S tím spokojená jsem. S holkama... jsou chytrý, krásný, celkem samostatný. Jsem na ně pyšná. Ale vždycky jsem měla takový naivnější představy. Chtěla jsem si užívat, chodit do společnosti, často se navštěvovat s rodiči, sportovat, jezdit na výlety, na hory, chodit do divadla a ne sedět pořád doma a makat. Nebyly na to nikdy peníze no a pak člověk je tak utahanej životem, že na to nemá ani energii.“

Při otázce, která se týkala dětí, se Petra rozmluvila a bylo z ní cítit nadšení a pýcha. Pochvalovala si její kamarádský vztah s dětmi, jak je ráda, že se na ni se svými problémy obrací, a i když ji někdy naštvou, tak že se zase brzy usmíří. Přiznala však, že i když se s nimi snaží mluvit o všem, o problémech mezi ní a manželem se nezmiňuje, převážně protože si myslí, že jsou na to děti ještě mladí a nerozumí tomu.

- **Říkala jste, že se s dětmi bavíte o všem. Mluvíte tedy s nimi i o tom, že si s manželem nerozumíte?**

„Ne to ne.“ (*rázně*) „Mluvím s nima o všem, ale co se týká jich.“

- **Proč?**

„Takovým věcem nemůžou ještě rozumět. Jsou na to mladý. Kor když se to týká jejich rodičů.“

Petra nemá příliš pozitivní vztah k učitelům dětí a ani k učitelům obecně. Myslí si, že by rodinné záležitosti neměli vůbec řešit, protože jim do toho nic není. Ke všemu je ještě přesvědčená, že je s nimi špatná domluva. Se školou tak komunikuje, jen když je opravdu třeba. Na třídní schůzky ale chodí pravidelně.

Na otázku, zda je Petra šťastná, odpověděla trochu neurčitě.

- **Jste šťastná?**

„Nevím, co si pod tím úplně představit. Trochu. Možná jo. Tak mám zdravé, chytré děti, práci, jsme zaplat'pánbůh všichni zdraví, takže asi jo. Ale není to úplně ono, co si budeme povídat.“

At' byla položena jakákoliv otázka, Petra se dost často ve své odpovědi dostala ke svým dětem nebo k tomu, že má v domácnosti mnoho práce. O svých dětech mluvila vždy s úsměvem a velmi pozitivně. I ve všeobecné otázce jako například: „Chybí Vám něco ve Vašem životě?“ Petra odpověděla, že ji chybí mládí a klid. Poté ale přešla opět ke svým dětem a k tomu, že si alespoň přeje, aby to co chybí jí, měly její dcery. Při otázce: „Co by Vám udělalo největší radost?“ myslela opět na svoje děti. Také se zde Petra zmínila, že by si ráda někdy dopřála nějakou pěknou dovolenou. Několikrát se ve svých odpovědích objevilo, že by Petra ráda více jezdila na výlety nebo na dovolené.

- **Co by Vám udělalo největší radost?**

„Teď momentálně asi myčka na nádobí.“ (*smích*) „A nějaká pěkná dovolená. Třeba Paříž. Samozřejmě bych chtěla, aby holky odmaturovaly, úspěšně a dostaly se na vysokou. U té starší je to celkem aktuální, u mladší dcery ještě ne, to jsem ráda, že je na střední.“

5.2 Otec dětí (Petr)

Petr mluvil mnohem klidněji než Petra a nad jednotlivými odpověďmi déle přemýšlel. K některým otázkám se vyjadřoval více, ke konci už byly jeho odpovědi stručnější. Často je doprovázel povzdechem.

Bylo vidět, že Petr rád vzpomíná na seznámení se svoji ženou, neboť se u této otázky usmíval, někdy i smál. Vyprávěl, že ho především Petra zaujala svoji krásou a úsměvem. Také Petr přiznal, že nikdy neměli se ženou mnoho společného. Podle něj jim to, než měli děti, nevadilo, protože se v tu dobu nacházeli ve fázi zamilovanosti. Poté měli už jiné starosti a na společný čas nebyl prostor. Nyní oba hodně pracují. Petr tvrdí, že je rád, že jim moc volného času nezbyvá, protože by stejně nevěděl, jak ho vyplnit. Z odpovědí je cítit, že mu chybí sport, který v mládí aktivně dělával.

- **Jak nyní trávíte volný čas?**

„Prací a zase prací. V práci je toho hodně, takže to musím brát i domů, ale nějak mi to nevadí. Ta únava tam je, ale dcery už jsou stejně velké, tak co bych dělal. S ženou ty zájmy podobný nemáme a děti už o společný čas tolik nestojí. Dvakrát do týdne si zajdu s kamarády zahrát kulečnick, jinak koukám na televizi. Mně osobně baví hry a mám rád společnost. S tím ale moc doma úspěch nesklízím.“
(*povzdech*)

Petr přiznává, že se doma nechce hádat, takže se raději do žádných sporů nepouští a jen si myslí své. Také říká, že si na Petře váží toho, jak se dokáže postarat o děti a že je skvělá, nenahraditelná máma. Petr si myslí, že jejich dcery vnímají, co se u nich doma děje. S Petrou o tom ale nemluví.

Petr má pocit, že jeho manželství není spokojené. Také si připouští, že pokud by nebylo dětí, tak už spolu s Petrou možná dávno nežijí. O rozvodu však nikdy neuvažoval, protože má rád svoje dcery a jejich společné soužití není k nevydržení. Myslí si, že by byl rozvod pro děti náročný a že to jsou zbytečné starosti

- **Vy jste někdy uvažoval o rozvodu?**

„Neuvažoval, protože mám rád svoje holky a vydržet se to tak dá.“

- **Vy myslíte, že je rozvod neslučitelný s tím, aby byly dcery spokojené?**

„Byly by to nepříjemnosti, papírování, tahanice. Musela by se řešit otázka výchovy. Nemyslím, že bychom se s manželkou nedomluvili a měli spolu nějaký špatný vztahy, to asi ne, ale pro děti by to bylo hodně náročný. Jsou citlivý. Prostě zbytečný starosti a trápení.“

V manželství mu chybí láska, porozumění, společné názory, aktivita a shoda ohledně společného času. Také přiznal, že mu schází čas, když byly děti malé. Největší radost by mu udělaly dcery, pokud by se jim dařilo ve studiu a v budoucnu se dostaly na vysokou školu.

S dětmi má Petr dobrý vztah, založený na kamarádském přístupu. Snaží se jim hodně pomáhat a zabezpečit je po finanční stránce. Jejich učitele moc nezná, protože mají dcery dobrý prospěch a komunikace se školou je tak omezena na minimum. Na třídní schůzky však podle Petra rodina dochází pravidelně. Na otázku, jestli je Petr šťastný, odpovídá nepřímou po delší době, že to není takové, jaké si to představoval.

- **Jste šťastný?**

„Uff.“ (*dlouhý povzdech*) „Ono je štěstí a štěstí. Prostě není to tak, jak jsem si to představoval.“

Petr mnohem jednoznačněji než Petra přiznává, že není se svým životem úplně spokojený a že se jeho představy o životě neshodují s realitou. Celkově ztrácí o všechno zájem, nemá moc koníčků a kromě jeho dětí ho nic moc nezajímá.

SHODA PETRA A PETRY

Petr s Petrou se shodli na tom, že když se poznali, líbilo se jim, že si mají neustále o čem povídat. Ze začátku spolu rádi chodili na rande, do cukráren, kaváren a kina. Jinak se také shodují, že nemají moc volného času a ten který mají, tráví tak, že není ani jeden

spokojený. Raději by chodili více na výlety. Přestože si to přejí oba, ani jeden to o tom druhém neví. Oběma se líbí, jak se jeho protějšek stará o děti a obětuje se pro rodinu. Oba dva se svým způsobem shodli na tom, že doma úplná pohoda není, ale lze to vydržet a není to úplně tak hrozné. V manželství ale ani jeden není spokojen. Oběma v něm chybí láska a společný čas. Petra navíc postrádá něhu. Petr zase touží po aktivnějším životě a po společných názorech na věc. Představy o budoucnosti měl v mládí každý úplně jiné, než je jejich současný život. Petr i Petra rádi vzpomínají na mládí a shodli se na tom, že jim chybí. Schází jim čas, ve kterém byli spokojeni. Petře navíc chybí klid. Oba milují své děti, mají s nimi hezký vztah a nejvíce si přejí, aby se jim dařilo ve studiu. Petra by se ráda podívala na nějakou pěknou dovolenou. Ani jeden nedokázal úplně odpovědět na to, jestli je šťastný. I když se odpovědi hodně shodovali, manželé nevědí, co si ten druhý myslí a nejsou v životě úplně spokojeni. Na mnoho otázek odpovídají podobně, přesto si stěžují na rozdílnost názorů.

5.3 Starší dcera (Lucie)

Lucie mluvila klidně, reagovala pohotově a snažila se své odpovědi trochu rozvést. Z rozhovoru je zřejmé, že starší dcera ráda s rodiči tráví volný čas, těší se na společné dovolené, ale zároveň potvrzuje, že v poslední době už volného času pro své rodiče nemá tolik. Říká, že atmosféra u nich byla vždycky dobrá a v rodině panovaly dobré vztahy. Líbilo se jí, že na rozdíl od rodin jejích kamarádek, ji spolu se sestrou rodiče hodně zapojovali a spolu s rodiči dělávali všechno dohromady. Přiznává, že ani nepotřebovala být se svými vrstevníky, protože se s rodiči nenučila. Nyní si už ale podle ní máma s tátou nerozumí a Lucie si myslí, že si „lezou na nervy.“

Doma jí nejvíce chybí pohoda, kterou pamatuje jako malá. Přesto si myslí, že všichni drží pohromadě, a když je potřeba, tak fungují. Svě rodiče má velmi ráda a má s nimi moc dobrý vztah. Zároveň ale přiznává, že některým věcem úplně nerozumí a nesouhlasí s nimi.

- **S čím konkrétně nesouhlasíš?**

„Prostě mamka je někdy taková našťvaná, tak je doma trochu dusno a často zbytečně, tak to se mi úplně nelíbí. Tat'ka pak pořád chodí za náma a stěžuje si, co se mu nelíbí. A co my s tím jako máme dělat?“ (*našťvaně*)

Lucie říká, že by jednou nechtěla mít takové manželství, jako mají její rodiče, ale že jako dítě oceňovala, že se její rodiče vůbec nehádají. Poté ale dodává, že je možná lepší, když se rodiče hádají, pak se usmíří a vše je v pořádku. Problémy rodičů ve škole Lucii neovlivňují, v běžném životě ale ano. Kvůli nim totiž cítí potřebu přizpůsobovat svůj program rodičům.

- **Ovlivňují Tě problémy rodičů například ve škole nebo v běžném životě?**

„Ve škole asi ani ne, ale v životě jo. Třeba, když se mě přítel ptal, jestli až budu na vejšce, bych s ním šla někam bydlet, tak vím, že ne. Ale ani tak ne, že bych nechtěla, ale hlavně kvůli našim. Fakt nevím, co by dělali, kdybychom tu se ségrou nebydly. Nebo někdy chceme jet s přítelem na výlet a já mu řeknu, že to tento víkend nejde, protože jsem už minulý víkend byla pryč, tak musím být doma. Ale stejně pak jsem doma jen tak ve svém pokoji a s našima se ani moc nevidím, ale jen pro ten pocit, že jsem s nima doma.“

Na Lucii je vidět, že si dělá o své rodiče starosti a mívá někdy výčitky svědomí, kvůli své nepřítomnosti doma. Ví, že máma s tátou nejsou úplně spokojeni a neví si s tím rady.

- **Míváš někdy změny nálad, cítíš smutek nebo zoufalství. Popř. proč?**

„Někdy mám pocit, že mě nečeká nic dobrýho, že pořád musím něco řešit a tak. Když jsem doma, chtěla bych být s přítelem, když jsem u přítele, mám výčitky svědomí, že nejsem doma. Tak je to takový na nic, no. Mamka asi není úplně spokojená, ale nedává to tolik najevo. Jen když si třeba o víkendu dá třeba víno, tak pak si stěžuje. Ale na tat'kovi je to hodně vidět. Pořád vzdychá, nic ho nebaví, když se ho ptám, jak se má, tak skoro ani neodpoví, nebo řekne, že špatně. Je takovej pesimistickej a skoro všechno už nemá smysl. Mluví, jak kdyby mu bylo 90 let. Tam už se asi nepodívám, to už se nevyplatí...“

Situaci v rodině řeší nejčastěji se svým přítelem a někdy s kamarádkou. Té ale říká jen některé informace, zatímco s přítelem probírá všechno. Lucie přiznává, že se nerada někomu svěřuje a tak je pro ni nepochopitelné, že by se mohla jít svěřit svému učiteli. Se sestrou rodinné problémy ale řeší, využívá toho, že je její sestra otevřenější a dokáže se lépe dostat k informacím. Mladší sestra se táty přímo zeptá a Lucie se tak informace dozvídá nejčastěji od ní.

Lucie si stěžuje, že všechno moc rychle utíká, ona nestíhá tolik činností, kolik by chtěla a moc ji chybí časy, kdy byly se sestrou malé. Aktuální situace v rodině ji psychicky ovlivňuje.

- **Chybí Vám něco ve Vašem životě?**

„Přijde mi, že nějak moc utíká. Chtěla bych toho strašně moc stihnout a nějak se mi to nedaří. A kdybych věděla, že si naši rozumí a jsou někdy rádi spolu sami, tak by bylo všechno mnohem jednodušší. A taky mi chybí, ty časy, když jsem byla malá, jak bylo všechno fajn.“

Také přiznává, že by jí kromě přijetí na vysněnou vysokou školu, udělalo největší radost, kdyby se rodiče do sebe znovu zamilovali. Na otázku, jestli je šťastná, odpovídá: „Jak kdy“.

Na Lucii je vidět, že o problémech svých rodičů něco ví a že ji to trápí. Má své rodiče moc ráda a chybí ji pohoda, kterou kdysi zažívala. Také by s nimi ráda trávila více času, ale to vzhledem k jejímu věku, už není tolik možné. Kdyby měli její rodiče pevný vztah a měli si stále co říct, Lucie by byla spokojenější a šlo by podle ní všechno mnohem lépe.

5.4 Mladší dcera (Lenka)

Mladší dcera Lenka odpovídala mnohem stručněji než její starší sestra. Pokaždé v klidu vyslechla otázku, krátce se zamyslela a jednoduše odpověděla. Neodpovídala tolik oklikou, mluvila vždy přímo k věci, bez zábran.

Lenka má ráda společné akce s rodiči, zmiňuje výlety, dovolené, návštěvu kina apod. Zároveň ale přiznává, že když jsou všichni společně doma, tak se někdy nudí. Podle Lenky byla dříve atmosféra v rodině výborná, teď moc dobrá není. Velmi ji chybí časy, kdy se její rodiče měli hodně rádi, vadí jí, že to už doma není takové jako dřív a rodina společně netráví celé Vánoční a Velikonoční prázdniny pohromadě. Nejvíce si váží toho, že se rodiče nerozvedli a že se nehádají.

Mladší dcera Lenka si myslí, že pokud si dva lidé nerozumí, měli by se rozvést a že si i po rozvodu mohou rozumět a vše může fungovat. Je ale ráda, že se její rodiče nerozvedli, i když přiznává, že by třeba mohli být spokojenější.

- **Čeho si na vaší rodině nejvíce vážíš?**

„Toho, že se naši nikdy nerozvedli a nikdy se vlastně ani nepohádali.“

- **Myslíš si, že Tvoji rodiče někdy uvažovali o rozvodu?**

„Myslím, že ne. Ale zase by možná byli oba spokojenější.“

Lenka má hezký vztah se svými rodiči, má je ráda a ví, že oni mají rádi ji. Také si myslí, že nemají rodiče šťastné manželství a to především proto, že se máma s tátou téměř nevidí, mnoho pracují, a i když si udělají nějaký společný program, tak to vždycky skončí naštváním jednoho z rodičů. Lence vadí, že si rodiče chodí stěžovat jí a sestře a že se někdy stane, že si po nich vyřizují vzkazy.

Lenka rodinné problémy probírá s ostatními mnohem více než Lucie. Především o tom mluví se svými přítelem, kamarádkami a pak právě se sestrou. S tou se často dohaduje kdo, kdy bude doma, aby tam rodiče nezůstávali sami. Také přiznává, že nejspíš prarodiče vůbec netuší, že má rodina nějaké problémy.

- **Řešíš s někým rodinné problémy, popř. s kým?**

„Jo řeším. Se svým klukem, kámoškama a se ségrou. S tou se často domlouváme, kdo bude doma třeba na víkend a tak. Nebo, kdy přijdu ze školy, aby pořád byl někdo doma. Jestli půjde ségra někam na kolej, tak to bude teda pěkný. To budu muset být doma pořád já. Ale třeba babičky a dědové to asi vůbec nevědí.“

Vždycky, když tam přijedeme nebo oni k nám, tak se vidíme chvíli. Naši se nehádají, takže ty si asi myslíš, že jsme dokonalá rodina.“

Svým učitelům se nesvěřuje. Tvrdí, že by se možná nějaký učitel, kterému by se mohla svěřit, našel, ale že jim nic neříká. Také konstatuje, že je někdy doma dobrá atmosféra, ale že už tomu tolik nevěří. Podle ní to není tak, že by se rodiče měli více rádi. Zároveň ale tvrdí, že jí v životě nic nechybí. Největší radost by ji udělalo, kdyby byli její rodiče šťastní. Ona, ačkoli někdy zažívá radost a někdy smutek, šťastná je.

Přestože je Lenka nejmladší, vidí, že její matka s otcem mají problémy a že atmosféra u nich není taková, jako byla kdysi. Se svými rodiči má hezký vztah a ráda by jim nějak pomohla. Se sestrou se tak snaží hledat všelijaké řešení. Plánují spolu volný čas tím způsobem, aby jejich rodiče nemuseli být nikdy spolu sami.

SHODA LUCIE A LENKY

Dívky se shodly na tom, že mají rády společné akce s rodinou a se svými rodiči s oblibou tráví volný čas. Podle Lucie (starší dcera) doma dříve panovala dobrá atmosféra. Nyní není úplně špatná, jen si rodiče tolik nerozumí. Lenka si ale myslí, že atmosféra dobrá není. Oběma dívkám chybí společné časy s rodinou, Lucii především pohoda, kterou zná. Lence chybí právě rodinné akce. Obě dcery se shodují na tom, že mají dobrý vztah s rodiči. Lucie si váží toho, že všichni drží spolu, Lence se zase na jejich rodině líbí, že se rodiče nerozvedli a ani se moc nehádají. Lucie i Lenka si myslí, že rodiče nemají dobré manželství, přesto Lucie přiznala, že jako malá obdivovala, že se její rodiče nehádají. Ve škole ani jednu dívku jejich problémy neovlivňují, ale v životě ano. Lucii se především nelíbí, že často musí nechtěně upravit svůj program. Lenka zase nesouhlasí s tím, že komunikace rodičů jde přes ně. Situace doma dívkám někdy způsobí smutek. Obě dvě problémy rodičů řeší převážně spolu, se svým přítelem a s kamarády. Lenka o něco více než Lucie. Učitelům se ale ani jedna nesvěřuje.

5.5 Porovnání jednotlivých výroků

Následující tabulka (Tab. 1) potvrzuje, že si jsou děti vědomi problémů, které jejich rodiče mají, což ovlivňuje jejich subjektivní pohodu. Tabulka je sestavena z výroků jednotlivých členů rodiny. Červené písmo v tabulce znázorňuje situace, kdy je vidět, že přímo problém rodičů ovlivňuje prožitek dětí. Modré písmo zobrazuje výroky rodičů, které jsou v rozporu s výroky dětí.

První řádek tabulky (Tab. 1) dokazuje, že všem čtyřem členům rodiny chybí časy, kdy byli rodiče mladí, měli se rádi, jejich děti byli malé a všichni společně zažívali pohodu. Z druhého řádku je zřejmé, že otec dětí nerad řeší situaci zvýšením hlasu nebo hádkou. Děti naopak špatně snáší, že jejich rodiče spolu o problémech nedokážou mluvit a že spolu nekomunikují. Podle dětí, je lepší situace, kdy se rodiče pohádají a pak je vše v pořádku, nebo alespoň vědí, co druhému vadí, aniž by si to vzkázali jen po nich. Třetí řádek upozorňuje na otcův nezáměr o život, na to, že vidí vše okolo pesimisticky a jeho děti to vidí a trápí je to.

Další řádek zobrazuje, jak děti vnímají manželství jejich rodičů. Ukázalo se, že ani jeden z manželů není v manželství spokojen, děti to moc dobře cítí a odráží se to na jejich psychice. Starší dcera přímo zmínila, že když je doma zrovna všechno v pohodě, má dobrou náladu a vidí život v lepším světle. Naopak, když doma cítí špatnou atmosféru, prožívá dívka smutek. Další řádek dokazuje, že manželé nejsou spokojeni s trávením volného času. Oba dva uvádějí, že by rádi více jezdili na výlety. Otec dětí by si představoval trávit aktivněji volný čas. Starší dcera zmiňuje, že její rodiče nejsou rádi spolu sami, a že kdyby tomu tak nebylo, bylo by vše jednodušší. Zde je naznačeno, že dívky berou ohledy na své rodiče a netráví volný čas tak, jak by ho rády trávily, kdyby si jejich rodiče rozuměli. Následující řádek jasně ukazuje, jak ke špatné komunikaci mezi rodinou dochází. Matka je přesvědčená, že její děti netuší, jaké problémy jsou mezi ní a jejím manželem. Otec se, aniž by to jeho žena věděla, dívkám s problémy svěruje. Děti okrajově o problému vědí a zároveň tuší, že jejich matka si myslí, že jsou v této oblasti neinformované. Mladší dívka (i když ne úplně přesvědčivě) uvedla, že by v případě rozvodu, byli možná oba rodiče spokojenější. Jejich otec si však myslí, že by rozvod byl

pro děti náročný a že je to zbytečné papírování. V tomto případě nelze s tímto výrokem mladší dcery plně argumentovat, protože se v této situaci nevyskytla a nikdo neví, jak by reagovala, kdyby k rozvodu skutečně došlo.

V dalším řádku, který se zabývá největším přáním členů rodiny, dochází k zajímavé shodě. Rodiče se zde shodli na tom, že si nejvíce přejí, aby jejich děti dostudovali. Veškerá pozornost a fantazie se zde obrací na děti. Ani jeden z rodičů nevyslovil, že by si přál mít lepší vztah se svým protějškem. Dívky se právě jednoznačně shodly na tom, že si přejí, aby se rodiče do sebe znovu zamilovali a byli šťastni. Poslední řádek tabulky dokazuje, že představy rodičů se neshodují s realitou. Rodiče nejsou zcela spokojeni se svým životem a jejich děti to vnímají. Mladší dcera přiznává, že aktuální situace není dobrá. Starší dcera je rozumnější, situaci trochu více prožívá a někdy uvažuje dost negativně. Výrok v posledním řádku hovoří za vše.

Tab. 1: Přehled výroků

	MATKA DĚTÍ	OTEC DĚTÍ	STARŠÍ DCERA	MLADŠÍ DCERA
Co chybí	Mládí a klid	Čas, když byly holky malé.	Pohoda, která tady byla dřív.	To, že se už naši nemají tak rádi a že už nic není tak, jak dřív.
Komunikace mezi rodiči	–	Nekřičíme na sebe, nehádáme se, nemám rád dusno, takže za vším hned zavřu dveře a myslím si své.	A holky si vždycky stěžovaly, jak se jejich rodiče strašně hádají, pak spolu několik dní nemluví. No možná to měly i lepší, protože se pak rodiče usmířili a bylo to ok.	Kdyby si alespoň řekli, co jim vadí.
Postoj otce k životu	–	Nedělám nic a ani se mi nic už dělat nechce.	Je takový pesimistický a skoro všechno už podle něj nemá smysl.	–
Spokojenost v manželství (rodiče) a vnímání atmosféry dětí (děti)	Ne	Není to dobré	Když jsou všichni v pohodě, tak mám takovou dobrou náladu, mám pocit, že je život hrozně super, zato, když cítím tu blbou atmosféru, tak je mi smutno.	Jinak mě to dost štve.
Spokojenost rodičů s volným časem	No nejsem no, ale tak co s tím mám dělat. Někdy bych zase někam vyrazila na výlet nebo tak.	No to úplně nejsem. Představoval bych si více společenský život, chodit někam, jezdit na aktivní dovolené, sportovat.	Kdybych věděla, že si naši rozumí a jsou někdy rádi spolu sami, tak by bylo všechno mnohem jednodušší.	–

Vědí děti o problému?	Mluvím s nimi o všem, ale co se týká jich. Takovým věcem nemůžou ještě rozumět. Jsou na to mladý.	–	Teď je to trochu jiný, ale společný čas je pořád fajn. Jen je vidět, že si naši trochu lezou na nervy. Nebaví se spolu. Myslím, že už si moc nerozumí.	Ale taťka to chodí říkat nám a mamka ta se o tom nebaví a myslí si, že to nevidíme.
Rozvod?	–	Nepříjemnosti, papírování, tahanice. Musela by se řešit otázka výchovy. Nemyslím, že bychom se s manželkou nedomluvili a měli spolu nějaký špatný vztah, ale pro děti by to bylo hodně náročné. Jsou citlivý.	–	Ale zase by možná byli oba spokojenější.
Největší přání	Aby holky odmaturovaly a dostaly se na vysokou školu.	Kdyby se starší dcera dostala na vysokou školu, dařilo se jí a pak získala práci, kterou by si představovala. A mladší dcera by úspěšně studovala na gymnáziu a pak totéž.	Kdyby se naši zase do sebe zamilovali.	Kdyby rodiče byli šťastni.
Představy rodičů a pohoda dětí	Ale není to úplně ono, co si budeme povídat.	Prostě není to tak, jak jsem si to představoval.	Někdy mám pocit, že mě nečeká nic dobrého, že pořád musím něco řešit.	Teď je to dost na nic.

5.6 Shrnutí

Rodiče dívek obrátili všechnu svoji pozornost v životě na své děti. Poskytují jim veškerou péči a servis, aniž by si uvědomili, že přestali pečovat o svůj vztah. Nežijí se svým protějškem, ale pouze vedle něho. Děti, které jsou jejich život, pomalu dospívají, přestávají být dětmi a jejich rodiče těžko hledají náplň života. Matka veškerý svůj čas věnuje zaměstnání a domácnosti, což ji rozhodně neuspokojuje. Otec začal postrádat smysl života, na své okolí se dívá pesimisticky a bez zájmu. Pro oba rodiče jsou hlavní prioritou jejich děti. Oba manželé touží změnit náplň volného času, ani jeden není spokojen se vztahem k tomu druhému, přesto se situaci nepokouší nijak řešit.

Velkým problémem v této rodině je komunikace mezi manžely. Přestože jsou oba nespokojeni a chtěli by žít jinak, neví to navzájem o sobě. Nejspíš tuší problém a to, že je ten druhý nespokojen, neznají ale své touhy, přání a příčinu nespokojenosti. Často jsou do problému komunikace zapojeny i dcery.

Děti ve věku Lucie (starší dcera) a Lenky (mladší dcera) mají svých starostí dost. Řeší školu, první lásky, přátelství, vývojové změny atd. a potřebují k tomu stabilní prostředí. Dívky z této rodiny mají výborné podmínky pro život a jejich matka s otcem je milují. Přesto vědí, že kvalita partnerského vztahu rodičů není dobrá, že jejich nejbližší nejsou šťastní a tak nejsou úplně spokojeny ani ony. Navíc si myslí, že za stav jejich rodičů částečně můžou a to tím, že si našly chlapce. Mají neustálou potřebu manželství zachraňovat a situaci řešit. Jsou ale jediný, kdo ji řeší a to ne příliš šťastným způsobem. Dívky za rodiče komunikují a snaží se jim hledat náplň života.

Starší dcera nechápe problém tak jednoznačně, jako její mladší sestra. Snaží se na všechno dívat z obou pohledů a svým rodičům pomoci. Byla by šťastná, kdyby byli šťastní rodiče. Ti ale se svými dětmi o problému nemluví (především matka). Dcery tak nemají úplné informace, dávají si pouze útržkovitě dohromady různé podněty a vychází především z toho, co vidí. Rodiče si jim někdy náznakem stěžují, nikdy ale nemluví o problému všichni dohromady. Z obou stran je na dívky vyvíjen tlak, ony jsou bezbranné a celá situace ovlivňuje jejich osobní pohodu.

Závěr

Ve zkoumané rodině vypadá všechno na první pohled v pořádku. Rodina má dobré vztahy s širším příbuzenstvem. Rodiče se zajímají a starají o své děti, chodí do zaměstnání a před svým okolím působí, jako harmonická rodina. Pouze oni sami a pár nejbližších přátel vědí, že se mezi manžely vyskytují problémy, které ovlivňují pohodu celé rodiny. Když byly děti malé, rodiče se milovali a dokonale společně fungovali. Děti proto prožily krásné dětství, na které mají jen ty nejhezčí vzpomínky. První problémy přišly, když začaly dospívat a rodiče si pomalu uvědomovali, že to nebude dlouho trvat, než se osamostatní. Oni sami nemají jiné zájmy, než jsou jejich děti.

Nyní jsou dcery staré 19 a 16 let, začínají mít své aktivity a nemají tolik času na rodinu, jako tomu bylo dříve. Rodiče, kteří žijí jen pro své děti, se s tím špatně vyrovnávají. Mezi manžely přestala fungovat komunikace. Mluví spolu jen o běžných záležitostech, které se týkají chodu domácnosti a výchovy. Neumí naplnit svůj volný čas, nemají žádné společné zájmy a jejich představy o životě se neshodují s realitou. Otec dětí vidí svět pesimisticky a matka se zaměstnává domácností a to tak, že jí domácí práce vyplní všechnen volný čas. Tyto činnosti však nedělá ráda.

Dcery se na jednu stranu začínají pomalu osamostatňovat (především starší dcera), na druhou stranu ale vidí, jak moc to ničí jejich rodiče, tak se snaží situaci nějak zachránit. Je na ně vyvíjen nechtěný tlak a ony nevědí, jak mají reagovat. Přiznávají, že je situace doma ovlivňuje. Řeší, co lze udělat a jak moc času mohou trávit se svými chlapci, aniž by to rodičům ubližovalo. Přesto vidí, že rodiče nejsou šťastní. Uvědomují si, že vztah rodičů není takový, jaký by měl být, zároveň ale nemají úplné informace, protože s nimi o tom rodiče nemluví.

V případě této rodiny by podle mého názoru pomohla větší otevřenost jejich členů. Všichni tuší problém, ale nikdo neví, jaká je jeho příčina a co si myslí ostatní. Pokud matka před svými dětmi předstírá pohodu a svoji spokojenost, aniž by si to uvědomovala, stejně svým dětem oporou není. Matka své dcery touží chránit, myslí si, že jsou na pravdu nezralé. Dívky už jsou ale ve věku, kdy ledacos vidí a pochopí. Pokud by se svým dětem

matka alespoň částečně otevřela, dozvěděla by se, že její děti nejsou spokojené, právě protože nejsou šťastni jejich rodiče, a že jejich největším přáním je, aby se rodiče měli znovu rádi. Manželé v případě této rodiny mají motivaci udržet svůj vztah kvůli svým dětem, ale nemají žádnou motivaci vztah obnovit, pečovat o něj a vnést do něj lásku. Pokud by rodiče mluvili mezi sebou o svých pocitech, pomohlo by jim to vyjasnit mnoho myšlenek. Děti by pak cítily snahu rodičů se svým vztahem něco dělat a neměly by pocit, že vše stojí na nich. V případě zájmu obou manželů by mohla pomoci manželská poradna, která díky svým zkušenostem a znalostem, ví, jak s těmito typy problémů pracovat.

Protože se bakalářská práce zabývá pouze jednou rodinou, nelze obecně říci, že kvalita partnerského vztahu rodičů má vliv na subjektivní pohodu dítěte. V tomto případě se však tvrzení potvrdilo. Podle výpovědi dívek je problémy jejich rodičů ovlivňují. Přestože bylo snahou, aby práce byla co nejvíce objektivní, situaci v rodině posuzoval pouze jeden člověk, takže naprostou objektivitu nelze zaručit. Pokud rodině chybí odvaha komunikovat s ostatními členy a něco se o nich dozvědět, snad alespoň díky této práci o svých blízkých něco zjistí a přiměje je to, situaci řešit.

Seznam použité literatury

AKHTAR, M., 2015. *Pozitivní psychologii proti depresi. Jak svépomocí dosáhnout štěstí, pohody a vnitřní síly*. 1. vyd. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-4839-9.

BLAHUTKOVÁ, M., DAN, J., 2008. Zdraví a osobní pohoda: Některé nové přístupy a metody posuzování. *Škola a zdraví 21* [online], č. 3, s. 123–127 [vid. 3. 4. 2015]. ISBN 978-80-7392-041-8. Dostupné z: <http://www.ped.muni.cz/z21/knihy/2008/25/25/texty/cze/diskurs.pdf>

BLATNÝ, M., et al. 2005. *Psychosociální souvislosti osobní pohody*. Brno: Masarykova univerzita & MSD. ISBN 80-86633-35-7.

BLATNÝ, M., a kolektiv, 2010. *Psychologie osobnosti. Hlavní témata, současné přístupy*. 1. vyd. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-3434-7.

BOMBA, L., ZACHAROVÁ, J., 2013. Vplyv neformálnej kontroly rodičov na prospech ich detí v škole. *e-Pedagogium* [online], roč. 13, č. 1 [vid. 13. 3. 2015]. ISSN 1213-7499. Dostupné z: http://www.pdf.upol.cz/fileadmin/user_upload/PdF/e-pedagogium/2013/e-pedagogium_01_2013.pdf

EVERETT, C., EVERETT, S. V., 2000. *Zdravý rozvod*. 1. vyd. Praha: Talpress. ISBN 80-7197-169-3.

FONTANA, D., 2003. *Psychologie ve školní praxi: příručka pro učitele*. 2. vyd. Praha: Portál. ISBN 80-7178-626-8.

GILLERNOVÁ, I., KEBZA, V., RYMEŠ, M., a kol., 2011. *Psychologické aspekty změn v české společnosti. Člověk na přelomu tisíciletí*. 1. vyd. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-2798-1.

HAYESOVÁ, N., 2007. *Základy sociální psychologie*. 4. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-283-6.

HELUS, Z., 2007. *Sociální psychologie pro pedagogy*. 1. vyd. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-1168-3.

HOLOUBKOVÁ, M., 2010. *Kvalitní partnerské vztahy*. 1 vyd. Praha: Nakladatelství Miroslavy Holoubkové. ISBN 978-80-904026-1-4.

CHVÁLA, V., TRAPKOVÁ, L., 2008. *Rodinná terapie a teorie jin-jangu*. 1. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-391-8.

JAROŠOVÁ, E., 2008. *Některé aspekty kvality života v kontextu volného času a životního stylu*. Diplomová práce. Jihočeská univerzita, Teologická fakulta. České Budějovice. Dostupné z: http://theses.cz/id/0c54pq/downloadPraceContent_adipIdno_10402

MARHÁNKOVÁ HASMANOVÁ, J., KREIDL, M., et al., 2012. *Proměny partnerství. Životní dráhy a partnerství v české společnosti*. 1. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství. ISBN 978-80-7419-142-81.

MATĚJČEK, Z., 1992. *Dítě a rodina v psychologickém poradenství*. 1. vyd. Praha: Tiskařské závody. ISBN 80-04-25236-2.

MATĚJČEK, Z., 1996. *Co, kdy a jak ve výchově dětí*. 1. vyd. Praha: Portál. ISBN 80-7178-085-5.

MATOUŠEK, O., 1997. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. 2. rozš. a přepra. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství. ISBN 80-85850-24-9.

MIŠÍKOVÁ, J., 2003. *Základy sociologie rodiny*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě. ISBN 80-7042-291-2.

MOŽNÝ, I., 1990. *Moderní rodina*. 1. vyd. Brno: Blok. ISBN 80-7029-018-8.

MOŽNÝ, I., 2006. *Rodina a společnost*. Praha: Sociologické nakladatelství. ISBN 80-86429-58-X.

ORVIN, G. H., 2001. *Dospívání kniha pro rodiče*. 1. vyd. Praha: Grada. ISBN 80-247-0124-3.

POPELKOVÁ, P., GURKOVÁ, E., 2013. Subjektivní pohoda a kvalita života související se zdravím – vztah obou konstruktů u pacientů s bronchiálním astmatem. *Ošetrovatelství a porodní asistence* [online], roč. 4, č. 2, s. 583–588 [vid. 3. 4. 2015]. ISSN 1804-2740. Dostupné z: http://periodika.osu.cz/osetrovatelstviaporodniasistence/dok/2013-02/4_popelkova_gurkova.pdf

POUPĚTOVÁ, Š., 2009. *Netrapte se po rozvodu*. 1. vyd. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-2046-3.

ŘÍČAN, P., 2006. *Dětská klinická psychologie*. 4. vyd. Praha: Grada. ISBN 978-80-262-0532-6.

SAVČENKO, V., 2011. *Proč vaše vztahy nefungují*. 1. vyd. Dolní Životice: Optys. ISBN 978-80-970978-4-4.

ŠMOLKA, P., 2009. *Jak zachránit manželství*. 1. vyd. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-2609-0.

ŠPAŇHELOVÁ, I., 2012. *Dítě a rozvod rodičů*. 1. vyd. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-3181-0.

ŠŤOVÍČKOVÁ, M., 2010. *Osobnostní determinanty a antecedenty osobní pohody*. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Filozofická fakulta. Brno. Dostupné z: https://is.muni.cz/th/180439/ff_m/Osobnostni_determinanty_a_antecedenty_osobni_pohody.txt

Seznam příloh

Příloha A	Rozhovor s matkou	(4 strany)
Příloha B	Rozhovor s otcem	(3 strany)
Příloha C	Rozhovor se starší dcerou	(3 strany)
Příloha D	Rozhovor s mladší dcerou	(3 strany)

Příloha A – Rozhovor s matkou (Petra)

1. Co Vás na Petrovi zaujalo, když jste se seznámili?

„Byl takový milý, pozorný, jiný než ostatní kluci. Všichni kolem mě se chtěli bavit, ale Petr se se mnou dokázal vážně bavit o budoucnosti, co by rád.“ (*zamyšlení*)

„Bylo to hezké a nenásilné. Petr se zajímal o mě, vůbec nemluvil o svých zájmech, nevěděla jsem, co rád dělá, ale měli jsme si hned od začátku o čem povídat.“

2. Jak jste dříve společně trávili volný čas?

„Na začátku jsme chodili jen na rande, tak tam jsme si jen tak povídali, jedli zmrzlinu nebo pili kafe, občas jsme zašli do kina, tak tam to bylo jednoduché.“

(*náznak úsměvu*) „Viděli jsme se vždy odpoledne po práci, takže jsme si vyprávěli novinky dne a co je nového doma, a tak. Já jsem stejně každý den dlouho dojížděla, takže jsem odpoledne musela brzo odjet.“ (*odmlka*) „Bylo to fajn, ale vždycky takový krátký. Po nějaké době nám to tak už nestačilo, tak Petr navrhl, že bych se mohla přestěhovat k nim. Prý to rodičům nevadilo. On teda žil jen s matkou a jejím přítelem. No a mně to přišlo dost dobrý, takže jsem souhlasila. Pak jsme řešili spíš věci okolo domácnosti a hlavně spory v rodině, takže moc na nějaký společný volno nebyl čas. O víkendech jsme jezdili za našima nebo chodili občas na zábavu.“

3. Mluvíte o sporech v rodině. Byly to vážné spory? Ovlivnily nějak váš vztah s Petrem?

„Byly tam problémy s jeho nevlastním tátou, on je takovej cholerickej.“

(*zamračení*) „Je zvyklej mít svůj klid a svoje pohodlí. Když jsem pak něco udělala jinak, tak to bylo hned špatně. Nedalo se s ním normálně vycházet. Ale Petr se choval skvěle, vždycky se mě zastával a často se kvůli mně hádal no. Prostě bylo to dlouhodobě neúnosný. Ale měla jsem pocit, že nás to spíš spojuje.“

4. Jak nyní trávíte volný čas?

„My žádnej volnej čas nemáme.“ (*smích a pomlka*) „Ne, tak je toho hodně. Ve všední den se všechno točí kolem vaření, sotva se stihnu děti zeptat, jaké jsou novinky ve škole. No a o víkendu se snažím zvládnout, co jsem nestihla za týden.“

Takže žehlím, uklízím a tak. Když si pak konečně sednu, tak koukám na televizi. Oni ale stejně většinou nic nedávají. Někdy sem tam jedeme společně na nějaký výlet ale...“ (*odmlka*) „Spíš jsme doma no.“

5. Jste spokojená se svým trávením volného času?

(*Mlčení*)...“No nejsem no, ale tak, co s tím mám dělat. Po práci jsem někdy ráda, že zasednu k televizi a mám klid, ale někdy bych zase někam vyrazila, někam na výlet nebo tak.“

6. Čeho si na Petrovi nejvíce vážíte?

„Že se dokáže obětovat pro rodinu, hlavně teda pro holky. Udělal by pro ně první poslední. Hodně pracuje, aby mohly jít jednou na vysokou. Tak to se mi líbí.“

7. Je u Vás doma pohoda?

„Spíš blázonec.“ (*smích*) „Pořád se prostě něco dělá, pak všichni rychle umýt, spát, zase ráno vstávat. Ale jinak jako jo. Holky jsou myslím docela spokojené. Každá má svého kluka, takže už jsou i mnohem víc samostatné. Trochu mi i pomůžou, takže mám občas i klid. Mají toho hodně ve škole no, to jo. Ale pořád na ty svoje aktivity čas mají a nějaký ten společný čas si vždycky najdeme. Mám třeba ráda, když si uvaříme po obědě kafičko a jen tak si povídáme. Občas počkáme na manžela, ale to teda jen někdy.“

8. Máte pocit, že je Vaše manželství spokojené?

(*delší mlčení*) „Ne.“ (*naštvaně*) „Ale co bys po tolika letech chtěla.“

9. Myslíte, že nemůže existovat spokojené manželství i po tolika letech?

„Jen v romantických telenovelách. Ne, tak prostě nějak spolu vyjdeme. Chod domácnosti běží, rodina je více méně zabezpečena. Na vážných věcech se shodneme.“ (*pokrčení rameny*)

10. Co Vám v manželství chybí?

(přemýšlí) „Láska, něha, společný čas. Ale stejně na to ten čas není. Já jsem vždycky tak utahaná, že jsem ráda, že jdu kolem osmý hodiny spát, jsem v pokoji sama a nikdo mě neruší.“

11. Shodují se Vaše představy o životě s realitou?

„No tak to vůbec ne. Vždycky jsem chtěla dvě děti, to je pravda. S tím spokojená jsem. S holkama... jsou chytrý, krásný, celkem samostatný. Jsem na ně pyšná. Ale vždycky jsem měla takový naivnější představy. Chtěla jsem si užívat, chodit do společnosti, často se navštěvovat s rodiči, sportovat, jezdit na výlety, na hory, chodit do divadla a ne sedět pořád doma a makat. Nebyly na to nikdy peníze no a pak člověk je tak utahanej životem, že na to nemá ani energii.“

12. Chybí Vám něco ve Vašem životě?

„Mládí a klid. Ale chtěla bych, aby to tak měly alespoň holky. Někdy si říkám, že by se snad ani vdávat neměly. Nebo alespoň ať na tyto věci nepospíchají, na svatbu, děti. Ať si užívají, co můžou.“

13. Co by Vám udělalo největší radost?

„Teď momentálně asi myčka na nádobí.“ *(smích)* „A nějaká pěkná dovolená. Třeba Paříž. Samozřejmě bych chtěla, aby holky odmaturovaly, úspěšně a dostaly se na vysokou. U té starší je to celkem aktuální, u mladší dcery ještě ne, to jsem ráda, že je na střední.“

14. Jak byste hodnotila Váš vztah k dětem?

„Myslíš asi k našim dětem... Super. Fakt na to si stěžovat nemůžu. Rozumíme si, snažím se být jejich kamarádka. Povídat si s nima o všem. Hlavně o škole. Rozebírat detaily. No někdy mě taky štve no. Hlavně, když mají vlastní názor.“ *(smích)* „Ne, ta mladší dcera, bývá drzá a dost nepořádná. Tak to se pak někdy naštvu a pohádáme se. Ale vždycky jenom na chvíli a pak to je zase dobrý. Na jednu stranu říkám, že jsou samostatný, ale stejně mám denně několik telefonů, jak se dělá tohle a jak tohle. No a já jsem samozřejmě ráda, že volají a chodí ke mně pro radu.“

15. Říkala jste, že se s dětmi bavíte o všem. Mluvíte tedy s nimi i o tom, že si s manželem nerozumíte?

„Ne to ne.“ (*rázně*) „Mluví s nimi o všem, ale co se týká jich.“

16. Proč?

„Takovým věcem nemůžou ještě rozumět. Jsou na to mladý. Kor když se to týká jejich rodičů.“

17. Znáte se s učiteli dětí, můžete se na některé z nich spolehnout?

„Znám se s nimi z třídních schůzek nebo nějakých návštěv, když jsem třeba omlouvala dceru, ale ne, nějak dobře. Spolehnou se na ně, rozhodně nemůžu. Možná ohledně školy. Samozřejmě, když jdou holky někam na výlet, tak nemám strach, že by se jim něco stalo, tak v tomto směru se na ně asi spolehnout můžu, ale jinak ne. Hlavně si myslím, že naše osobní věci by učitelé vůbec řešit neměli. Nic jim do toho není. Celkově nemám moc tuto profesi ráda, hlavně díky zkušenostem právě s učiteli holek.“

18. Jaká je Vaše komunikace se školou?

„Občasná. Když je to nutné, tak samozřejmě komunikujeme. Snažíme se. Neříkám, že jsou všichni učitelé špatní, ale většinou je s nimi špatná domluva. Když je potřeba, tak zavolám do školy, na třídní schůzky chodíme pravidelně.“

19. Jste šťastná?

„Nevím, co si pod tím úplně představit. Trochu. Možná jo. Tak mám zdravé, chytré děti, práci, jsme zaplat'pánbůh všichni zdraví, takže asi jo. Ale není to úplně ono, co si budeme povídat.“

Příloha B - Rozhovor s otcem (Petr)

1. Co Vás na Petře zaujalo, když jste se seznámili?

„No tak, abych se s ní dal vůbec do řeči, tak za to mohla jednoznačně její krása.“
(široký úsměv) „Taková blond'atá, hubená holčina, do toho moc sympatická s upřímným úsměvem. Když jsem pak uviděl, že její kamarádkou je moje známá, využil jsem toho a seznámil se s ní. Pak už to šlo samo, líbilo se mi, že se máme pořád o čem bavit a tak nějak jsem se ten večer už s nikým jiným bavit ani nepotřeboval. Chudák můj nejlepší kamarád.“ (úsměv) „Nechal jsem ho tam tenkrát celý večer samotnýho. Ale tenkrát mi to byla tak nějak jedno.“ (smích)

2. Jak jste dříve společně trávili volný čas?

„No my jsme nikdy neměli moc společný zájmy. Ještě dříve trochu ten sport. Chodili jsme taky na procházky, do baru, cukráren a tak dále. Než jsme měli děti, tak jsme byli tak nějak zamilovaní a bylo nám to jedno a pak už stejně na nějaký společný čas nebylo prostoru. Děti vždycky nějakou tu činnost vymysleli, ale hlavně jsme se pak nějak střídali. Někdo makal doma, druhý se staral a pak jsme si to vyměnili. Jak bylo potřeba.“

3. Jak nyní trávíte volný čas?

„Prací a zase prací. V práci je toho hodně, takže to musím brát i domů, ale nějak mi to nevadí. Ta únava tam je, ale dcery už jsou stejně velké, tak co bych dělal. S ženou ty zájmy podobný nemáme a děti už o společný čas tolik nestojí. Dvakrát do týdne si zajdu s kamarády zahrát kulečnick, jinak koukám na televizi. Mně osobně baví hry a mám rád společnost. S tím ale moc doma úspěch neskládám.“
(povzdech)

4. Jste spokojený se svým trávením volného času?

„No to úplně nejsem.“ (*úsměv s povzdechem*) „Kdyby mi to někdo řekl před 30 lety, tak bych nevěřil. Už nejsem v takové kondici, chtěl bych víc sportovat, ale to tělo už nějak nemůže. Představoval bych si víc společenský život, chodit někam, jezdit na aktivní dovolený, sportovat. Nedělám nic a ani se mi nic už dělat nechce. To si vůbec neumím představit, jestli jednou půjdu do důchodu, co já budu dělat.“

5. Čeho si na Petře nejvíce vážíte?

„Toho, jak se umí postarat o děti. Obětuje svůj veškerý čas, aby měly všečen komfort, navařeno, nažehleno. To není běžný a já si to moc dobře uvědomuju.“ (*vážně*) „Jako máma je úplně skvělá. Nenahraditelná.“

6. Je u Vás doma pohoda?

„Taková vydřená.“ (*pousmání*) „Nekřičíme na sebe, nehádáme se, nemám rád dusno, takže za vším hned zavřu dveře a myslím si své. Není to dobrý a děti to asi vnímají. My si to prostě nějak nepřiznáváme, nemluvíme o tom a děláme, jako že nic. Nevím, jestli to žena taky tak vnímá, nebo ne, ale spíš tak žijeme vedle sebe a snažíme se dcerám dělat rodinu. Kdyby nebyly děti, tak už možná dávno nejsme spolu.“

7. Vy jste někdy uvažoval o rozvodu?

„Neuvažoval, protože mám rád svoje holky a vydržet se to tak dá.“

8. Vy myslíte, že je rozvod neslučitelný s tím, aby byly dcery spokojené?

„Byly by to nepříjemnosti, papírování, tahanice. Musela by se řešit otázka výchovy. Nemyslím, že bychom se s manželkou nedomluvili a měli spolu nějaký špatný vztahy, to asi ne, ale pro děti by to bylo hodně náročný. Jsou citlivý. Prostě zbytečný starosti a trápení.“

9. Máte pocit, že je Vaše manželství spokojené?

„Není to dobrý“

10. Co Vám v manželství chybí?

„Láska, porozumění, společné názory, shoda ohledně společného času, aktivita.“

11. Shodují se Vaše představy o životě s realitou?

„Neshodují. Já si radši už nic nepředstavuju.“ (*smutně*)

12. Chybí Vám něco ve Vašem životě?

„Jo, ten čas, když byly holky malé.“

13. Co by Vám udělalo největší radost?

„Kdyby se starší dcera dostala na vysokou školu, dařilo se jí a pak získala práci, kterou by si představovala. A mladší dcera by úspěšně studovala na gymnáziu a pak totéž.“

14. Jak byste hodnotil Váš vztah k dětem?

„To si myslím, že je dobrý. Nikdy jsem se nesnažil jim něco nařizovat, snažil jsem se o kamarádský přístup založený na domluvě. A myslím, že se to celkem vyplatilo. Snažím se o to dodnes. Pomáhám jim, co můžu. Hodně pracuju hlavně proto, abychom je mohli podporovat při studiu a nějak jim pomoci do začátku. I když je to teď ještě trošku předčasný.“

15. Znáte se s učiteli dětí, můžete se na některé z nich spolehnout?

„Chodíme pravidelně na třídní schůzky. Většinou jsem teda chodíval já, pak když byly schůzky ve stejnou dobu, tak jsme začali chodit s manželkou oba. Takže znám třídní učitele. Jestli se na ně můžu spolehnout, tak to nevím. Nijak blíže se neznáme. Vzhledem k tomu, že mají dcery dobrý prospěch, tak ani na těch schůzkách spolu nikdy nijak nemluvíme.“

16. Jaká je Vaše komunikace se školou?

„Jak říkám, jen na těch schůzkách. Když je třeba vyřešit nějakou omluvenku, tak většinou manželka volá do školy. Jinak nevím.“

17. Jste šťastný?

„Uff.“ (*dlouhý povzdech*) „Ono je štěstí a štěstí. Prostě není to tak, jak jsem si to představoval.“

Příloha C – Rozhovor se starší dcerou (Lucie)

1. Máš ráda společné akce s oběma rodiči?

„To mám, snažím se s nimi trávit co nejvíce času, ale je fakt, že ho teď moc nemám. Budu dělat maturitu a do toho mám přítele. Ale až na víkendy jsem doma každý den a někdy i o tom víkendu. A třeba na rodinnou dovolenou se těším každý rok.“

2. Vidíš nějaký rozdíl mezi atmosférou u vás doma před 10 lety a nyní?

„Přišlo mi, že u nás byla vždycky atmosféra dobrá, ale možná, když jsem byla malá, tak jsem to tak nevnímala. Ale naši se k nám vždycky chovali strašně hezky a pořád chovají. Líbilo se mi, jak jsme všechno dělali dohromady. To u kamarádek to tak vůbec nebylo. My jsme koukali na televizi večer vždycky s rodičema, víkendy trávili společně, na prázdniny jezdili spolu. Ani jsem s kamarádkami nijak být nepotřebovala, s našima mě to bavilo. A teď je to trochu jiný, ale společný čas je pořád fajn. Jen je vidět, že si naši trochu lezou na nervy. Nebaví se spolu. Myslím, že už si moc nerozumí.“

3. Co Ti doma chybí?

„Taková ta pohoda, která tady byla dřív.“

4. Čeho si na vaší rodině nejvíce vážíš?

„Že tak nějak všichni držíme pohromadě. Naši mi hodně pomáhají. A když se jedná o nějakou důležitou věc, tak všichni fungují.“

5. Jak bys hodnotila Tvůj vztah k rodičům?

„Můj vztah je dobrej. Mám je oba hrozně ráda a rozumíme si. Oba rodiče jsou hrozně fajn. Někteřejm věcem moc teda úplně nerozumím. Úplně vždycky nesouhlasím s tím, co naši dělají. Ale jinak dobrý.“

6. S čím konkrétně nesouhlasíš?

„Prostě mamka je někdy taková našťvaná, tak je doma trochu dusno a často zbytečně, tak to se mi úplně nelíbí. Taťka pak pořád chodí za náma a stěžuje si, co se mu nelíbí. A co my s tím jako máme dělat?“ (našťvaně)

7. Myslíš si, že mají rodiče šťastné manželství?

„Myslím, že ne. Já bych takový asi nechtěla. Ale je fakt, že když jsem chodila na základku, tak jsem se vždycky vyťahovala, že se naši vůbec nehádají. A holky si vždycky stěžovaly, jak se jejich rodiče strašně hádají, pak spolu několik dní nemluví. No možná to měly i lepší, protože se pak rodiče usmířili a bylo to ok.“

8. Ovlivňují Tě problémy rodičů například ve škole nebo v běžném životě?

„Ve škole asi ani ne, ale v životě jo. Třeba, když se mě přítel ptal, jestli až budu na vejšce, bych s ním šla někam bydlet, tak vím, že ne. Ale ani tak ne, že bych nechtěla, ale hlavně kvůli našim. Fakt nevím, co by dělali, kdybychom tu se ségrou nebydlely. Nebo někdy chceme jet s přítelem na výlet a já mu řeknu, že to tento víkend nejde, protože jsem už minulý víkend byla pryč, tak musím být doma. Ale stejně pak jsem doma jen tak ve svém pokoji a s našima se ani moc nevidím, ale jen pro ten pocit, že jsem s nima doma.“

9. Míváš někdy změny nálad, cítíš smutek nebo zoufalství. Popř. proč?

„Někdy mám pocit, že mě nečeká nic dobrýho, že pořád musím něco řešit a tak. Když jsem doma, chtěla bych být s přítelem, když jsem u přítele, mám výčitky svědomí, že nejsem doma. Tak je to takový na nic, no. Mamka asi není úplně spokojená, ale nedává to tolik najevo. Jen když si třeba o víkendu dá třeba víno, tak pak si stěžuje. Ale na taťkovi je to hodně vidět. Pořád vzdychá, nic ho nebaví, když se ho ptám, jak se má, tak skoro ani neodpoví, nebo řekne, že špatně. Je takovej pesimistickej a skoro všechno už nemá smysl. Mluví, jak kdyby mu bylo 90 let. Tam už se asi nepodívám, to už se nevyplatí...“

10. Řešíš s někým rodinné problémy, popř. s kým?

„S přítelem a občas s nejlepší kamarádkou. Tý ale říkám jen něco. Přítelovi říkám úplně všechno, tak mi občas i něco poradí.“

11. Vědí někteří učitelé, jaká je vaše aktuální rodinná situace?

„Néé. Jako, že bych zařukala na kabinet a vyprávěla jim, že si mamka nerozumí s taťkou jo?“ (*smích*)

12. Máš nějaké učitele, kterým se nebojíš svěřit a víš, že by Tě pochopili?

„Já se nikomu moc nesvěřuju, takže ani učitelům. Ale někteří jsou dobrý, to jo.“

13. Vidíš rozdíl v Tvých pocitech, jednání a prožívání, když je doma nepříjemná atmosféra a když jsou všichni v pohodě?

„Když jsou všichni v pohodě, tak mám takovou dobrou náladu, mám pocit, že je život hrozně super, zato, když cítím tu blbou atmosféru, tak je mi smutno.“

14. Řešíte nějak se sestrou problémy rodičů? Pokud ano, jak?

„Se ségrou se o tom bavíme docela hodně. Nebo já často vyzvídám (*smích*). Ségra je taková ukecená, takže toho ví, mnohem víc. Ona se vždycky rovnou taťky zeptá, to já moc neumím. Takže ona se ptá a pak mi to vždycky říká.“

15. Chybí Vám něco ve Vašem životě?

„Přijde mi, že nějak moc utíká. Chtěla bych toho strašně moc stihnout a nějak se mi to nedaří. A kdybych věděla, že si naši rozumí a jsou někdy rádi spolu sami, tak by bylo všechno mnohem jednodušší. A taky mi chybí, ty časy, když jsem byla malá, jak bylo všechno fajn.“

16. Co by Vám udělalo největší radost?

„Kdyby se naši zase do sebe zamilovali. A taky, kdybych se dostala na vysokou školu.“

17. Jsi šťastná?

„Jak kdy.“

Příloha D – Rozhovor s mladší dcerou (Lenka)

1. Máš ráda společné akce s oběma rodiči?

„Mám. Dovoleny, výlety, kino a tak. Ale jako, když jsme společně doma, tak to se někdy nudím. Ale jenom někdy“

2. Vidiš nějaký rozdíl mezi atmosférou u vás doma před 10 lety a nyní?

„Dříve to bylo lepší, ale před 10 lety si to nepamatuju. Teď je to dost na nic.“

3. Co Ti doma chybí?

„To, že se už naši nemají tak rádi a že už nic není tak, jak dřív. Ani takový věci, jako, že jsme všichni trávili o Vánoce celý prázdniny spolu nebo společně jezdili na Velikonoce k babičce.“

4. Čeho si na vaší rodině nejvíce vážíš?

„Toho, že se naši nikdy nerozvedli a nikdy se vlastně ani nepohádali.“

5. Myslíš si, že Tvoji rodiče někdy uvažovali o rozvodu?

„Myslím, že ne. Ale zase by možná byli oba spokojenější.“

6. Jaký je Tvůj názor na rozvod?

„Myslím, že když to lidem neklape, že by se měli rozvést. Když jsou k sobě po rozvodu milý, tak jim to pak může fungovat i líp. Ale já jsem jako ráda, že se naši nerozešli.“

7. Jak bys hodnotila Tvůj vztah k rodičům?

„Moje rodiče jsou moc fajn a já je mám ráda a oni nás taky.“

8. Myslíš si, že mají rodiče šťastné manželství?

„Myslím, že ne.“

9. Proč?

„Mamka s taťkou se spolu skoro nevidí, každý jen pracuje, když mají volno, tak ani nejsou v jednom pokoji. Když jedeme společně na výlet, tak to vždycky skončí tím, že jsou naši našťvaný.“

10. Ovlivňují Tě problémy rodičů například ve škole nebo v běžném životě?

„Škola je v klidu, ale jinak mě to dost štve. Kdyby si to prostě alespoň řekli, co jim vadí. Ale taťka to chodí říkat nám a mamka ta se o tom nebaví a myslí si, že to nevidíme. Někdy i taťka přijde a říká mi:“ „Hele, běž se prosím zeptat mamky, jestli se dneska se mnou bude dívat na televizi.“

11. Míváš někdy změny nálad, cítíš smutek nebo zoufalství. Popř. proč?

„Někdy, když se pohádám s našima nebo se svým klukem.“

12. Řešíš s někým rodinné problémy, popř. s kým?

„Jo řeším. Se svým klukem, kámoškama a se ségrou. S tou se často domlouváme, kdo bude doma třeba na víkend a tak. Nebo, kdy přijdu ze školy, aby pořád byl někdo doma. Jestli půjde ségra někam na kolej, tak to bude teda pěkný. To budu muset bejt doma pořád já. Ale třeba babičky a dědové to asi vůbec nevědí. Vždycky, když tam přijedeme nebo oni k nám, tak se vidíme chvíli. Naši se nehádají, takže ty si asi myslíš, že jsme dokonalá rodina.“

13. Vědí někteří učitelé, jaká je vaše aktuální rodinná situace?

„Asi ne, to by jim to museli říct naši nebo ségra. Ale ta těžko. Já jim to neříkám.“

14. Máš nějaké učitele, kterým se nebojíš svěřit a víš, že by Tě pochopili?

„Někdo by se asi našel, ale spíš ne. Na občanku nás učí jedna učitelka a to je zároveň školní psycholožka a ta mi třeba pomáhá zbavit se fobie. Tak k tomuhle se jí třeba svěřuju, ale jinak ne.“

15. Vidíš rozdíl v Tvých pocitech, jednání a prožívání, když je doma nepříjemná atmosféra a když jsou všichni v pohodě?

„Já už té dobré atmosféře nevěřím. Někdy je dobrá, ale není to, že by se naši měli radši.“

16. Chybí Ti něco v Tvém životě?

„To nevím, asi ne.“

17. Co by Ti udělalo největší radost?

„Strašně moc věcí. (*smích*) „Ale právě hodně, kdyby rodiče byli šťastný. To by mi udělalo radost“

18. A jsi Ty šťastná?

„Někdy jsem smutná, někdy veselá, ale šťastná asi jo.“